

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

SOCIÁLNÍ EKONOMIKA V TERÉNNÍCH SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH

Autor práce: Stanislava Krejčíková

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: kombinovaná, III.ročník

Ročník: III.

Vedoucí práce: Ing. Jaroslav Šetek Phd.

Rok odevzdání: 2007

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

podpis autora diplomové práce

*Za cenné rady, náměty a inspiraci bych chtěla velmi poděkovat
Ing. Jaroslavu Šetkovi, vedoucímu bakalářské práce
a panu Mgr. Danielu Kroupovi, Mgr. Marii Pilíkové a Ing. Janu Pickovi,
konsultantům bakalářské práce .*

Obsah:

1. Úvod:	5
2. Teoretická část:	9
2.1. Sociální ekonomika - definice podle autorů dostupných v ČR.....	9
2.2. Definice, priority a principy Iniciativy Společenství EQUAL.....	11
2.2.1. Definice:	11
2.2.2. Principy:	12
2.3. Tuzemské příklady dobré praxe z II.kola Programu CIP EQUAL	13
2.3.1. Sociální podnik Gerlich Odry:	13
2.3.2. Fokus Praha:	14
2.4. Příklady dobré praxe z Velké Británie	16
2.4.1. Bizmatch s.r.o.:	16
2.4.2. Netherne Printing Services:.....	17
2.5. FCH Starý Knín – nositel projektu programu Iniciativy Společenství EQUAL	
17	
2.5.1. Název projektu FCH Starý Knín:	17
2.5.2. Stručné představení:	17
2.5.3. Motivy, které vedly k rozhodnutí realizovat projekt EQUAL:	21
2.5.4. Cíle projektu:.....	22
2.5.5. Cílová skupina projektu:	23
2.5.6. Partneři projektu:.....	24
2.5.7. Projekty realizované souběžně s projektem EQUAL v zájmu udržitelnosti	
projektových aktivit:	25
2.5.8. Shrnutí podstatných poznatků průzkumu: „ Práce v sociálních službách“ ..	26
2.5.9. Souhrn hlavních výsledků: „ Senioři a nesoběstační lidé v současné	
společnosti“ ²⁷	
3. Ekonomická část	29
3.1. Prezentace FCH Starý Knín v číslech za období 2004 – 2007	29
3.2. Představení Domova seniorů Dobříš.....	32
3.3. Prezentace Domova seniorů Dobříš v číslech za období 2006 - 2007	33
3.4. Hodnocení:	34
4. Závěr	37
5. Seznam literatury	38
5.1. Monografie řazené abecedně podle autorů:	38
5.2. Sborníky:	38

5.3.	Příručka:	39
5.4.	Časopisy řazené chronologicky:	39
5.5.	Internetové zdroje:	39
6.	Abstrakt.	41
7.	Abstract	42
8.	Seznam příloh:.....	43
8.1.	Přílohy.....	44

1.Úvod:

Od roku 2004 se systematicky zabývám péčí o seniory a zdravotně postižené osoby na malých venkovských sídlech a samotách kolem Nového Knína. Stále více mě však zajímá problematika zkvalitnění sociálního prostředí jako celku. Ke spokojenému životu seniorů na venkově bezesporu patří i pohoda a dobré zázemí ve vlastních rodinách, u nejbližších přátel a sousedů.

Náš kraj tíží poměrně velká nezaměstnanost a to zejména ve skupině mladých maminek, kterým končí mateřská dovolená nebo ve skupině žen, které mají obtíže s uplatněním na trhu práce několik roků před nástupem do penze. Potvrzuje se neustále, že mladé ženy rády pomáhají svým blízkým, stejně jako ženy v předdůchodovém věku. Chci tyto dobré sousedské vztahy prostřednictvím svých spolupracovníků nejen pomáhat navazovat a upevňovat, ale myšlenku propojení sféry nezaměstnaných se sociálními službami v dobrém slova smyslu profesionalizovat. Několikrát se osvědčilo, že když mladá žena v naší organizaci našla zaměstnanecké zázemí, stala se pro své okolí výbornou pomocnicí. Senioři ve svém domácím prostředí žijí určitě radostněji a důstojněji než v různých léčebnách a domovech důchodců. Ženy zapojené do sociálních služeb mají pocit potřebnosti pro své okolí, rády se učí novým věcem a tak stoupá i jejich sebevědomí.

Obrázek 1: Osobní asistentka střediska Nový Knín u klientky

Využili jsme s kolegy těchto poznatků jako základní teze pro vypracování žádosti o grant ze Strukturálních fondů EU a to Programu Iniciativy Společenství EQUAL. Tento program je pro příjemce grantu velmi náročný. Po prostudování jeho principů jsme si uvědomili, že je

uplatňujeme již nějakou dobu a že naše zkušenosti by mohlo využít mnohem více nám podobných organizací právě za přispění finančních prostředků z EU. Jedním z hlavních hodnotících kritérií Projektů Iniciativy Společenství EQUAL je také hledisko sociálně - ekonomické. Na které je v poslední době kladen velký důraz. V terénních sociálních službách, poskytovaných ženami, které by s ohledem na venkovská specifika získávaly pracovní uplatnění jen velmi obtížně, chci představit zajímavý pohled na „sociální ekonomiku“. Je zajisté několik možností, jak zjišťovat co je a co není pro představitele naší současné politiky „ekonomické“. Podrobnějším vysvětlením, o které se chci v této diplomové práci pokusit, lze pohled na skutečně ekonomicky provozované terénní sociální služby přinejmenším předložit k seriózní diskusi o sociální ekonomice v ČR.

V této bakalářské práci bych ráda ukázala, že je na sociálně – ekonomických principech možné vybudovat moderní, ekonomicky vyváženou neziskovou organizaci, která je významným poskytovatelem sociálních služeb ve Středočeském kraji. Součástí této bakalářské práce jsou se souhlasem mých kolegů připojeny i zkušenosti získané při praktickém zavádění terénních sociálních služeb na venkově.

Moje první zkušenost se žádostmi o granty byla v roce 2003 a byla to žádost o provozní prostředky na rozšíření pečovatelské služby na MPSV. Tehdy jsme se v počtu dvou pečovatelek starali o 15 klientů a úspěšnou žádostí o finanční podporu jsme mohli být prospěšní hned 26 klientům v roce 2004. V dalším roce se již žádalo o prostředky z MPSV i z Humanitárního fondu Středočeského kraje a Ministerstva zdravotnictví. V roce 2005 jsme připravovali vyúčtování úspěšného rozvojového období nejen pro jmenované instituce, ale také pro nadaci NROS¹, která poskytla prostředky na pilotní projekt „Rozvoj asistenční a odlehčovací služby“. Po zkušenostech získaných v terénu jsme požádali o prostředky z Programu Společenství Iniciativy EQUAL na pilotní ověření a prosazení myšlenky zavádění terénních sociálních služeb na venkově s využitím velkého potenciálu mladých žen na trhu práce. Tento projekt bude mít s největší pravděpodobností podíl na celorepublikovém prosazování terénních sociálních služeb před službami ústavního charakteru. Pilotní ověření probíhá více než úspěšně i přesto, že jsme se museli potýkat s úplně novými podmínkami v jejich poskytování, které přinesl nový zákon o sociálních službách č.108/2006 Sb.a nový zákoník práce 262/2006. Složitost situace pro všechny organizace poskytující sociální služby

¹ NROS – Nadace rozvoje občanské společnosti, k vyhledání na: www.nros.cz

shrnuje dokument „ Od paragrafů k lidem“, vydaný experty SKOKu² v červenci 2007, který přesně popisuje citlivá místa nového zákona.³

Seriózní diskuse o sociální ekonomice v České republice je záležitostí posledních tří až čtyř let, její nastartování se datuje s prvními žádostmi o finanční prostředky z programů EQUAL a proto je jen velmi obtížné vyhledat k této problematice skutečně relevantní odbornou literaturu. Existuje však široká škála internetových zdrojů, kde lze nalézt vyjádření nejrůznějších ekonomických expertů i pracovníků, kteří se zabývají vyvozením teoretických východisek na základě příkladů z praxe. Téma sociální ekonomiky je téma čerstvé a teoreticky není ještě zapracováno do všech zákoutí naší politiky. Tématická síť projektů CIP EQUAL si klade za cíl přispět svými poznatky z praxe k prosazení principů sociální ekonomiky do všech relevantních politik.

Zmínku o problematice sociální ekonomiky jsem marně hledala v renomované učebnici sociální práce od Oldřicha Matouška z roku 2003, což jen dokládá, že diskuse o této problematice trvá relativně krátkou dobu.⁴

Významným literárním zdrojem pro odbornější uchopení problematiky sociální ekonomiky pro mne byla kniha Ing. Marie Dostálové *Sociální ekonomika v Evropském kontextu*. Vzhledem k tomu, že se mohu jako člen jedné z tematických sítí projektů CIP EQUAL zúčastňovat jejích jednání, měla jsem také možnost setkat se s autorkou tohoto významného díla a čerpat také informace od kolegů z úspěšných projektů Iniciativy Společenství EQUAL, zejména Fokus Praha⁵ a Gerlich Odry.⁶ Na pozvání mých kolegů z Pražské Alzheimerovské společnosti jsem prezentovala průběžné výsledky našeho projektu na konferenci s mezinárodní účastí „Pražské gerontologické dny“, která se konala 1. června 2006 a byla jsem také oslovena redaktory časopisu Grantis, abych pro tento časopis napsala článek o zavádění terénních sociálních služeb na venkově.⁷ (Příloha č.I)

Reakce na tento článek přinesla výsledky v podobě několika žádostí o mou návštěvu na různých místech v republice. Pracovníci neziskových i příspěvkových organizací byli zvědaví na průběžné výsledky pilotního ověřování našeho projektu, na postup přípravy žádosti i na to,

² SKOK – Spolek oborové konference nestátních neziskových organizací působících v sociální a zdravotně sociální oblasti; k vyhledání na: <http://www.skok.cz>

³ *Od paragrafů k lidem*; k vyhledání na: <http://www.skok.biz.cz>, ze 07/2007

⁴ Čerpáno z: Matoušek, O., *Slovník sociální práce*

⁵ Čerpáno z: Časopisu Grantis č. 07-08/ 2006, s. 4 a přílohy časopisu Grantis č. 05/2007; k vyhledání také na: <http://www.fokus-praha.cz>

⁶ Čerpáno z: <http://www.osnoviny.cz/sociani-podnik-po-cesku>, 18.4.2007

⁷ Čerpáno z: Časopisu Grantis č.04/2006, s.14

jak se potýkáme s plněním principů tak náročného projektu. Jedno z velmi příjemných a na dotazy bohatých setkání se odehrálo i na Hejtmanství v Českých Budějovicích.

Nedílnou součástí projektu je také sociologické šetření, které probíhalo na několika úrovních a v několika kazatelských sítích; nejprve proběhlo mezi našimi pracovníci v přímé péči, další dokument se týká celorepublikového šetření k problematice vnímání potřeb seniorů ze strany ostatních obyvatel ČR a jejich názorů na řešení sociální situace této cílové skupiny. Na žádost Oblastní charity Valašské Meziříčí byl v rámci našeho projektu proveden průzkum na stejné téma také v jejich regionu a v současné době probíhá vyhodnocení dotazníkového šetření.

Významným výstupem z projektu bude také umělecko-instruktážní film, jehož scénář právě prochází schvalovacím procesem. Ráda bych DVD s filmem doplnila Manuálem pro zavádění terénních sociálních služeb. Tento manuál je z velké části hotový, v průběhu pilotního ověřování projektu je nadále doplňován o cenné poznatky z praxe a také aktualizován v intencích nového zákona o sociálních službách. Na zhotovení manuálu se spolu se mnou podíleli kolegové a experti, které jsme do projektu přizvali, aby nám prováděli mainstrimingové aktivity a aktivity spojené s mediální kampaní; aby pomáhali s pořádáním výjezdních seminářů do jednotlivých krajů a aby se podíleli společně se slovenskými partnery na vzdělávací koncepci pracovníků v přímé péči.

Obrázek 2: Setkání se slovenskými partnery

Poslední verze tohoto manuálu z 25.10.2007 je s laskavým souhlasem mých kolegů součástí bakalářské práce. Dílčími výstupy jsou bulletiny rozvojového partnerství „Srdce

Čech⁸, které podávají průběžné zprávy o úspěšných akcích projektu, sociologických průzkumech a rešerších a představují čtenářům členy našeho rozvojového partnerství.

Celkové náklady na projekt činí 33.810.775,- Kč ; všechny projektové aktivity probíhají od května 2005 a budou končit v červenci 2008 slavnostním setkáním pracovníků projektu se všemi, kdo se na něm jakkoliv podíleli, pomáhali při šíření jeho myšlenek a podporovali jej podle svých možností a sil.

Konkrétním cílem bakalářské práce je představit nový pohled na sociální ekonomiku v terénních a stacionárních sociálních službách pro seniory a zdravotně postižené a ukázat možnosti vybudování moderní církevní neziskové organizace na principech sociální ekonomiky. Jedním z několika nástrojů pro nastartování existence takové organizace je manuál pro zavádění terénních sociálních služeb ve venkovských oblastech s využitím velkého potenciálu nezaměstnaných žen.

2. Teoretická část:

2.1. Sociální ekonomika - definice podle autorů dostupných v ČR

„ Sociální ekonomika je princip, je to tendence, nikoliv přesně definovaný jev, nikoliv obecně zažitý, ovšem všemi jednoznačně chápaný pojem“.⁹

„**Sociální ekonomika** je tvořena na státu nezávislými subjekty, které produkují statky, služby obchodního i neobchodního charakteru s cílem sociálním; které uplatňují demokratickou účast svých členů a zaměstnanců; sledují cíle solidarity a obecného zájmu a které nerozdělují svůj zisk mezi podílníky. Východiskem sociální ekonomiky jsou myšlenky humanismu a solidarity. Hlavní oblasti sociální ekonomiky jsou pracovní integrace, osobní služby, místní rozvoj znevýhodněných oblastí. Evropská komise používá definici Evropské stálé konference družstev, vzájemných společností a nadací a považuje za hlavní subjekty jako základní čtyři „pilíře“ sociální ekonomiky družstva, vzájemné společnosti, asociace a nadace.“ (Dohnalová M., 2006).¹⁰

⁸ SRDCE ČECH – název rozvojového partnerství jako nositele projektu CIP EQUAL 0017 jehož hlavním aktérem je FCH Starý Knín; k vyhledání na: [http:// www.charita.novyknin.net](http://www.charita.novyknin.net);

⁹ Čerpáno z : o.s. ORFEUS, *Sociální ekonomika v EU a její aplikace na podmínky České republiky*, s.3

¹⁰ Čerpáno z: Dohnalová M., *Sociální ekonomika v evropském kontextu*, Shrnutí s. 41-42., a *Přehled definic sociální ekonomiky přijatý institucemi Evropské unie*, s.26

„Jednou z metod, jak vytvořit prostředí, kde budou poskytovány sociální služby, zvýší se nabídka pracovních příležitostí a lépe se využijí místní lidské zdroje, je **sociální ekonomika** (sociální hospodářství). Jde o překlad z francouzštiny, vhodný český termín se teprve hledá. Sociální hospodářství je nejnovějším fenoménem některých západních zemí. Můžeme jmenovat Belgie, Finsko, Francii, Itálii, Lucembursko, Portugalsko, Španělsko, Švédsko i Velkou Británii. Sociální hospodářství tvoří organizace a podniky nezávislé na státu, které v různých oblastech podnikají a zisk věnují na poskytování sociálních služeb. V Evropě je obvyklé, že jde o sociální služby státem nezajišťované, jako například začleňování bezdomovců a lidí dlouhodobě nezaměstnaných, pomoc ženám pečujících o zdravotně postižené děti či staré rodiče, mikroškolky, pomoc migrantům. Víc než na struktury dbají tyto organizace na rozvoj lidských zdrojů.“ (Milena Černá, předsedkyně o.s. SKOK, 2004).¹¹

„Nestátní neziskové organizace poskytující služby jsou jedním z významných subjektů **sociální ekonomiky**, a to pro svoji tradiční pozici v oblasti sociální a sociálně zdravotní (péče o děti a seniory a závislé členy domácností, podporované formy zaměstnávání různě postižených osob), v oblasti služeb pro sociálně vyloučené a marginalizované skupiny a v oblasti šetrného využití životního prostředí – především ve venkovských oblastech. České nestátní neziskové organizace mohou přijetím konceptu SE získat novou a významnou roli i v oblasti místního rozvoje. Kromě sociálních cílů jsou jejich aktivity důležité pro ekonomický rozvoj malých podniků a mikropodniků, eventuálně sociálních družstev, rozvoj zaměstnanosti a rozvoj lokálního bankovníctví (mikroúvěry pro neziskové podnikání). Přijetím sociální ekonomiky lze časem očekávat zvýšenou nezávislost a udržitelnost určité části nestátních neziskových organizací. Výraznou iniciativou je založení pracovní skupiny z iniciativy Nadace OSF¹² Praha a Nadace rozvoje občanské společnosti. Ve skupině jsou zastoupeny: SKOK, Domov Sue Ryder¹³, Svaz měst a obcí ČR, Fokus Praha¹⁴ a nadace VIA¹⁵. Společně si kladou za cíl podporu rozvoje sociální ekonomiky v České republice, konkrétně jde o uplatnění role NNO v tomto konceptu. (PhDr. Jaroslava Šťastná, Nadace OSF Praha, 2005).“¹⁶

¹¹ Čerpáno z : Černá M., Informační bulletin SKOK pro organizace působící v sociální a zdravotně sociální oblasti, říjen 2004, <http://www.econnect.ecn.cz/index.stm?apc=zksx2-->

¹² OSF Praha – Nadace Open Society Fund Praha – Nadace otevřená společnost Praha

¹³ Čerpáno z: Časopisu Grantis, 03/2007, s. 8

¹⁴ FOKUS Praha – k vyhledání na www.fokus-praha.cz

¹⁵ VIA – latinsky Cesta; k vyhledání na www.nadacevia.cz

¹⁶ ŠŤASTNÁ J., *Nové trendy sociálních inovací a místní rozvoj*, Týdeník Veřejná správa, k vyhledání na: <http://www.mvcr.cz/casopisy/s/2005/46/tema2.html>

O vzrůstajícím zájmu o sociální podnikání svědčí také začínající tradice vyhlašování ocenění „Sociálně prospěšný podnikatel roku“, které v roce 2006 získal pan Vojtěch Sedláček.¹⁷

Významným přispěvatelem do diskuse o sociální ekonomice je také o.s. Orfeus, které v rámci projektu CIP EQUAL a projektu nazvaném Hefaistos, uskutečnilo 7. a 8. června 2006 mezinárodní konferenci „ Sociální ekonomika“.¹⁸ Autorky dvojstrany časopisu Grantis č.6/2006 na straně 07 a 08 (Hana Kejhová a Jaroslava Šťastná z Nadace OSF Praha) popisují průběh konference a roli nadací v České republice z hlediska sociální ekonomiky.

Zásadami a principy sociální ekonomiky a sociálního podnikání se nejvýrazněji mezi současnými operačními programy zabývá Program Iniciativy Společenství EQUAL. O finanční prostředky z tohoto programu se ucházejí neziskové organizace, podnikatelé a vzdělavatelé, kteří jsou schopni a ochotni vypracovat teoretické podklady k prosazení těchto principů do politiky a ekonomiky v České republice, ale zejména ti, kdo mají možnosti k ověření svých poznatků a teorií v praxi.

2.2. Definice, priority a principy Iniciativy Společenství EQUAL¹⁹

2.2.1. Definice:

Iniciativa Společenství EQUAL je definovaná jako samostatná forma pomoci ze strukturálních fondů. Jejím smyslem je doplňovat programy „hlavního proudu“, a přispět tak k dosažení cílů Evropské strategie zaměstnanosti. Iniciativa Společenství EQUAL představuje laboratoř pro vývoj a prosazování nových nástrojů, přičemž ty, které se osvědčí, budou dále podporovány v rámci hlavních forem pomoci z Evropského sociálního fondu (ESF) během dalšího programovacího období. Od hlavních forem pomoci z ESF se Iniciativa Společenství EQUAL (CIP EQUAL – II.kolo) liší vedle principů inovativnosti a mezinárodní spolupráce také tím, že se realizuje na celém území všech členských států.

Tento zvláštní operační program je v ČR organizován od roku 2001 ve dvou kolech a to nejprve prostřednictvím Národního programu Phare 2002 a v období 2004 – 2006 Evropským sociálním fondem s tím, že prostředky takto získané lze čerpat do roku 2008.

Příprava a realizace pracovního programu Rozvojových partnerství (RP - příjemců podpory) probíhá ve třech fázích, tzv. akcích: Akce 1 – dotvoření a upevnění jednotlivých RP,

¹⁷ Čerpáno z: Časopisu Grantis 03/2007, s. 16

¹⁸ Čerpáno z :Časopisu Grantis 07-08/2006, s. 6 a 7

¹⁹ Čerpáno z: *Příručka pro žadatele o prostředky z II.kola CIP EQUAL*; k vyhledání na: www.equaler.cz nebo www.mpsv.cz

sestavení pracovního programu RP a navázání mezinárodní spolupráce; Akce 2 – samotná realizace pracovního programu RP, včetně pilotního ověřování předpokládaných výsledků; Akce 3 – šíření výstupů a jejich využívání v národní politice a na mezinárodní úrovni ve vazbě na tématické sítě.

2.2.2. Principy:

a) Partnerství:

Jednotlivé pracovní programy jsou realizovány prostřednictvím Rozvojových partnerství.

b) Společné rozhodování:

Všechny zapojené partnerské organizace musejí mít možnost spolurozhodovat o vývoji projektu, včetně zástupců skupin nejvíce ohrožených nerovnostmi a diskriminací na trhu práce, to znamená cílových skupin.

c) Mezinárodní spolupráce:

Společné využívání zkušeností a poznatků z různých států EU, respektive ostatních států zapojených do Iniciativy Společenství EQUAL.

d) Mainstreaming:

Šíření výsledků Iniciativy Společenství EQUAL jednak mezi tvůrce národních, respektive regionálních politik tak, aby nejlepší z nově vyvinutých nástrojů boje s diskriminací a nerovnostmi na trhu práce mohly být využity při přípravě národních a regionálních strategických dokumentů a rozvojových plánů (vertikální mainstreaming). A dále šíření dobrých praxí mezi stejné či podobné organizace, tak aby docházelo ke změnám v postupech či strategiích těchto organizací (horizontální mainstreaming).

e) Tématický přístup:

Jednotlivé členské státy si na základě vlastní socioekonomické analýzy vyberou pro svůj Program Iniciativy Společenství EQUAL ty tématické oblasti, jejichž řešení je pro ně nejpotřebnější. Jednotlivá rozvojová partnerství pracují vždy pouze pod jednou tématickou oblastí.

f) Gender mainstreaming:

Zohledňování rovných příležitostí žen a mužů ve všech plánovaných i realizovaných aktivitách podporovaných pracovních programů RP. Postup, ve kterém jsou všechny koncepční, rozhodovací a vyhodnocovací procesy ve všech fázích jejich přípravy a provádění podřízeny hledisku rovnosti příležitostí žen a mužů.

g) Priority:

Vyhlášené tématické oblasti Programu Iniciativy Společenství EQUAL vycházejí z původních čtyř pilířů Evropské strategie zaměstnanosti. Jedná se o:

- zlepšování zaměstnatelnosti
- rozvoj podnikání
- podporu adaptability
- rovné příležitosti mužů a žen“

Tyto pilíře jsou v rámci tohoto programu nazvány tématickými prioritami. K tomu je navíc přidáno samostatně vyhlášené téma zaměřené na podporu žadatelů o azyl.

Rozvojového partnerství pod názvem: „Srdce Čech a rozvoj sociálních služeb na venkově“, které vzniklo za účelem realizace projektu Iniciativy Společenství EQUAL č.0017 a jehož hnací silou je Farní charita Starý Knín, bylo zařazeno do tématické oblasti č.4, Posilování sociální ekonomiky třetího sektoru, zejména komunitních služeb se zaměřením na zvyšování kvality pracovních míst.

*Následující část bakalářské práce představuje partnery Farní charity Starý Knín z Národní tématické sítě Programu Iniciativy Společenství EQUAL, kteří se problematikou sociální ekonomiky zabývají cíleně, výstupem z jejich projektů je mimo jiné definování pojmu „sociální ekonomika“ a „sociální podnik“ na základě praktických zkušeností z provozování těchto podniků. Teoretická východiska jejich práce stojí na třech pilířích: **podnikání, zaměstnávání a podpora**. Inspirací pro vytvoření definice a standardů, které vznikly z potřeby vymezit model sociální firmy v podmínkách ČR, porozumět hodnotám, ke kterým se sociální firma hlásí a zajistit transparentnost sociální firmy ve vztahu k zákazníkům, zaměstnancům, veřejným institucím, organizacím a agenturám, poskytovatelům služeb v oblasti zaměstnávání, donátorům, investorům a konkurenci, je britský model sociální firmy. Naše poznatky z praxe se jejich pečlivým definicím a standardům, ale i praktickým zkušenostem velice blíží; nezbyvá však než konstatovat, že pilíř podnikání je pro charitativní neziskovou organizaci obtížně realizovatelný a proto nelze chápat charitativní neziskovou organizaci jako typický sociální podnik. Principy sociální ekonomiky jsou ale v tomto typu organizace zcela zřetelné.*

2.3. Tuzemské příklady dobré praxe z II.kola Programu CIP EQUAL

2.3.1. Sociální podnik Gerlich Odrů²⁰:

Manželé Zdenek a Dana Mateiciucovi podnikají s lidmi a pro lidi se zdravotním postižením. Jejich podnik začal vznikat na počátku 90.let v ruinách továrny na hedvábí. Sehnali prostředky na stavbu a vybavení a chystali se vést provoz. Nesli veliké podnikatelské riziko, reprezentované velkolepým projektem na výrobu součástek pro automobilový průmysl

²⁰ Čerpáno z: <http://osnoviny.cz/socialni-podnik-po-cesku>, 18.4.2007

v celé ČR, který zkrachoval v okamžiku, kdy byly uzavřeny pracovní smlouvy a nakoupeny stroje. Optimističtí majitelé pokračovali i přesto v podnikání, tentokrát však v pěti divizích, aby podnikatelské riziko snížili. Lidem tak pomáhají a užitek a prosperitu to přináší celému kraji.

Ukázalo se, že chráněné pracoviště s 5-8 zaměstnanci, podporované úřadem práce s ohledem na tvorbu společensky účelných míst a s příspěvkem na provoz, není totožné se **sociálním podnikem**. Aby si lidé vydělali, musí mít k tomu podmínky. Bylo nutné vybudovat halu, nakoupit stroje a začít se zaměstnanci ponovu. „Cílem sociálního podniku je ukázat lidem, že kdo pracuje, vydělá si“, „Majitel sociální firmy musí mít vyšší úroveň sociálního citění a musí mít vztah k lidem se zdravotním postižením, neboť jakkoliv jde o udržitelnost firmy, lidé se zdravotním postižením úlevy potřebují.“: říká pan Mateiciuc.

Součástí podnikatelského záměru musí být také dobrý vztah k životnímu prostředí, péče o zaměstnance a podpora komunity, v níž podnikatel podniká. Pan Mateiciuc, zaměstnavatel padesáti donedávna nezaměstnaných lidí - *pilíř zaměstnávání* - se změnou pracovní schopností a lidí s invalidními důchody radí nabízet zaměstnancům široké spektrum činností (každému, co mu vyhovuje) tak, aby každá z činností byla finančně nezávislá; nezanedbávat rehabilitační a terapeutické hledisko – *pilíř podpory*; vytvořit příjemné pracovní prostředí; podnikat jako rovnocenní podnikatelé v konkurenčním prostředí – *pilíř podnikání*; jakmile se podnik spustí neměl by se dostat do závislosti na dotacích; odlišovat sociální služby od podnikání.

2.3.2. **Fokus Praha**²¹:

Posláním Fokusu Praha je pomoci lidem se zkušeností s duševní nemocí spokojeně zvládat život a nalézat možnosti osobní realizace ve společnosti. Fokus nabízí:

- a) služby v oblasti zdraví:
 - denní sanatorium
 - pomoc krizového týmu
 - otevřený atelier Extraart
- b) služby v oblasti sociální podpory:
 - případové vedení
 - informačně-poradenské služby
- c) služby v oblasti zaměstnávání:
 - chráněné dílny

²¹ Čerpáno z : Příručky *Sociální firma – výzva k podnikání 21.století*; k vyhledání na www.fokus-praha.cz

- chráněné zaměstnání
 - přechodné zaměstnání
 - podporované zaměstnání
 - sociální firma
 - pracovní poradenství
 - job klub
- d) služby v oblasti vzdělávání:
- tréninkové a vzdělávací středisko
 - Komunitní centrum Břevnov
- e) služby v oblasti bydlení:
- Dům na půli cesty
 - Byty na půli cesty
 - podporované bydlení
- f) služby v oblasti trávení volného času:
- programy v oblasti aktivního trávení volného času
 - Centrum psychosociální rehabilitace Břevnov
 - Dům u Libuše – klub s terapeutickou podporou.

Součástí velkého počtu aktivit Fokusu Praha je „Sociální firma Zahrada“, která poskytuje zahradnické služby na území Prahy 8. Tato firma vznikla transformací chráněné dílny, jejíž pracovní program se jevil stále méně udržitelný a bylo stále více problematické sehnat jak náplň práce pro její pracovníky, tak finanční prostředky na zařízení této dílny. Transformovaná sociální firma zaměstnává 6 osob s duševním onemocněním, které byly schopné zvládnout práci v inovovaném výrobním programu a 3 osoby bez znevýhodnění – *pilíř zaměstnávání*. Ostatním klientům byl nabídnut vstup do dalších služeb Fokusu, např. jiných chráněných dílen. Transformace chráněné dílny a ověření fungování sociální firmy se uskutečnilo jako projekt „Rozvoj sociální firmy“, který je od září 2005 realizován v rámci evropského programu EQUAL. Provoz je zabezpečen vícezdrojovým financováním: EQUAL, úřad práce, dary, granty, ale hlavně příjmy od zákazníků, které by měly tvořit minimálně polovinu všech celoročních příjmů podniku – *pilíř podnikání*. Pracovníkům firmy je k dispozici pracovní asistent pro pomoc při zvládání obtíží na pracovišti nebo při jiných krizových situacích – *pilíř podpory*.

Fokus Praha získal podporu ze stejného programu jako Farní charita Starý Knín a proto je možné při společném jednání pracovní skupiny Národních tématických sítí porovnávat východiska pro definování sociální ekonomiky. Považuji možnost společných jednání za velmi významnou, protože v tématické síti se s námi scházejí i odborníci, kteří mohou ovlivnit tvůrce

národních politik k zakomponování definic a standardů sociálního podnikání do legislativy.

2.4. Příklady dobré praxe z Velké Británie

2.4.1. Bizmatch s.r.o.²²:

Bizmatch s.r.o. je dceřinou společností Workmatch s.r.o. a byl založen roku 2006. Workmatch byl roku 1995 vytvořen jako charitativní společnost s ručením omezeným. Stal se přípravou na zaměstnání v sociálních službách Herefordshire, které pracují převážně s lidmi s poruchami učení. Cílem této nové organizace bylo rozšířit základnu klientů na všechny postižené a znevýhodněné lidi a vytvořit alternativní zdroje prostřednictvím charitativního statutu a obchodu. Workmatch vytváří pracovní zkušenosti a pracovní příležitosti pro znevýhodněné lidi prostřednictvím sociálního podnikání. Současně má čtyři obchodní aktivity ve 4 lokacích v Herefordshire a částech Worcestershire.

Bizmatch provozuje čtyři podniky společnosti Workmatch:

- a) Begard poskytuje zahradnické služby s možností komunitního vzdělávání ve viktoriánské zahradě v Lug-wardine Court mezi Ledbury a Herefordem.
- b) Spokes recykluje stará kola, která půjčuje rodinám a lidem s nízkými příjmy.
- c) Cando sídlí v Herefordu a poskytuje služby plnění poštovních zásilek a kompletaci lehkých balíků. Cando také dodává občerstvení pro různé příležitosti.
- d) Ncoda provádí restaurování nábytku pro veřejné a soukromé dodavatele, nakupuje a restauruje věci, které jsou dále prodávány prostřednictvím výstavní síně v Leominsteru.

Společnost Bizmatch má vlastní stanovy, správní radu, personál a bankovní zařízení. Je to nezisková společnost finančně podporovaná společností Workmatch. V rámci Bizmatch podniků zaměstnává Workmatch 26 zaměstnanců, z toho je 11 lidí s dlouhodobým postižením; 5 těchto lidí pracuje na plný úvazek, ostatní na částečné. Zaměstnanci s postižením zastávají pozice od senior manažera po operátora. Workmatch je spravována radou pěti členů správní rady, z nichž 5 má dlouhodobě postižení. Na začátku roku 2000, pět let od založení, měl Workmatch obrat okolo 100.000 euro, z čehož 65% činilo vládní financování a okolo 15.000 euro činil příjem z podnikání. Rozpočet Bizmatch s.r.o. na rok 2006-2007 je 320.000 euro, z čehož 200.000 euro bude z přímého obchodu a smluvních služeb. Vládní financování nyní činí méně než 15% celkových příjmů.

²² Čerpáno z: Příručky *Sociální firma – výzva v podnikání 21.století*; dostupné na: www.fokus-praha.cz

2.4.2. Netherne Printing Services 23:

Netherne Printing Services (NPS) je tiskařská firma, která byla založena v Dorking, Surrey. Stalo se tak v roce 1993 po uzavření léčebny pro duševně nemocné Netherne Hospital For the Mentally III, která provozovala vlastní pracovní terapii – tiskárnu. Pod záštitou programu podnikatelských priorit Priority Enterprises se Netherne Printing stala sociální firmou, která pracuje na komerční bázi a která hradí téměř veškeré provozní náklady pomocí prodeje jak veřejnému, tak soukromému sektoru. NPS nyní pokračuje ve vytváření míst na plný úvazek pro lidi s postižením a poskytování terapeutické a smysluplné výrobní práce pro mnoho dobrovolníků. V listopadu 2006 se NPS stal nezávislým podnikem odloučením od firmy NHS.

Mezi zákazníky patří místní obchodníci, velké, střední a malé komerční podniky, školy a vysoké školy, charitativní organizace, zdravotnická zařízení, vládní organizace a soukromé osoby. Celek prací NPS zahrnuje tisk tiskopisů, vizitek, brožur, knih a zpráv. Firma také nabízí designovou práci a uměleckou přípravu, kopírování, výrobu propagačních materiálů a poštovní služby.

2.5. FCH Starý Knín – nositel projektu programu Iniciativy Společenství EQUAL

2.5.1. Název projektu FCH Starý Knín:

„Srdce Čech – Rozvoj sociálních služeb a reintegrace žen do trhu práce v malých sídlech venkovských oblastí“.

2.5.2. Stručné představení:

Farní charita Starý Knín má status právnické osoby podle zákona o církvích a náboženských společnostech. Působí od 1.března 1993 v rámci celorepublikové sítě farních, oblastních a diecézních charit. Cílem její činnosti je pomáhat starým a nemocným lidem, povzbuzovat je v jejich obtížích, udržovat jejich vztahy s okolním světem, podporovat je nejen fyzicky, ale i psychicky a duchovně, pomáhat jim k aktivnímu vztahu k životu, zejména pomocí terénních sociálních služeb.

²³ Čerpáno z: Příručky *Sociální firma – výzva v podnikání 21.století*; k vyhledání na: www.fokus-praha.cz

Obrázek 3: Osobní asistentka střediska Nový Knín u klientky

Největší rozvoj sociálních služeb i ostatních aktivit zaznamenala v posledních čtyřech letech a to v důsledku výborné spolupráce s místními duchovními, lékaři a obecními samosprávami Nového Knína, Chotilska, Štěchovic, Davle, Kamýka nad Vltavou, Krásné Hory, Petrovic, Neveklova, Dobříše, Hořovic, Zaječova, Bratronic a s ADCH Praha²⁴, kde poskytují nejen metodickou a duchovní pomoc, ale i kvalitní poradenské služby pro podávání grantů.

Pro účely poskytování zdravotní péče je zřízeno středisko Charitní ošetrovatelské služby, jehož pracovnice působí ve spádové oblasti Nového Knína a okolí a jsou limitovány zdravotními pojišťovnami.

Pro účely poskytování poradenství, pečovatelské, asistenční, odlehčovací a aktivizační služby bylo zřízeno Oblastní centrum charitních sociálních služeb, které v současné době zastřešuje devět středisek: Nový Knín, Davli, Štěchovice, Kamýk nad Vltavou, Petrovice, Neveklov, Svaté Pole, Hořovice a Bratronice. Další nárůst počtu středisek se prozatím nepředpokládá, ale pracuje se na zkvalitnění nabídky služeb pro klienty a na zlepšení pracovního zázemí pracovníků v přímé péči v jednotlivých střediscích. Řízení středisek je

²⁴ ADCH Praha – Arcidiecézní charita Praha

organizováno z Oblastního centra, přesto každé z nich má s ohledem na umístění v regionu svá specifika, která je nutné respektovat. V současné době pracuje pro terénní služby 102 pracovníc a pracovníků, včetně administrativních a společně se starají o cca 340 klientů. Pro případ krizové situace jsou pracovníci klientům k dispozici téměř nepřetržitě.

Obrázek 4: Osobní asistentka střediska Bratronice u klientky

S narůstajícím počtem klientů jsou vyhledávány i nové pracovnice, osloveny bývají hlavně ženy po mateřské dovolené a ženy v předdůchodovém věku. Mladé maminky rády pomáhají starším spoluobčanům a pokud je jim poskytnuto zaměstnanecké zázemí a proškolení, je pomoc oboustranná, protože je nejen postaráno o lidi v určité obci, ale ony samy při tom zvládnou zabezpečit potřeby svých rodin, aniž by musely za prací složitě dojíždět.

Obrázek 5: Pečovatelka střediska Štěchovice při rozvážce obědů klientům

Poté, co byly získány zkušenosti i s pomocí rodinám v sociální nouzi a objevena absence azylových zařízení v regionu, byl za pomoci prostředků z EU postaven v roce 2006 Azylový dům svaté Ludmily v Mokrovratech u Dobříše.

Obrázek 6: Azylový dům svaté Ludmily v Mokrovratech u Dobříše

Dům slouží matkám s dětmi, případně celým rodinám bez domova a jeho pracovníci pomáhají této specifické cílové skupině s novým navrácením do společnosti. Tento dům je prospěšný nejen klientům azylového bydlení, ale i všem ostatním pracovníkům FCH při jejich dalším vzdělávání a setkávání. Pořádají se zde i semináře o výstupech z realizovaných projektů.

Obrázek 7: Mikulášská nadílka v Azylovém domě

Mimo práci v sociální oblasti se pracovníci i dobrovolníci charity věnují práci s dětmi, podporují činnost místních chrámových sborů, spolupořádají sbírky šatstva, organizují Tříkrálovou sbírku na podporu sociálních projektů a připravují podzimní pouť ke svatému Františku ve Starém Kníně.

Obrázek 8: Pout' ke Svatému Františku

2.5.3. Motivy, které vedly k rozhodnutí realizovat projekt EQUAL:

Inspirací k řešení problematiky vyklidňování českého venkova byly právě několikaleté zkušenosti se zaváděním terénních sociálních služeb a to zaměstnáváním žen

znevýhodněných na trhu práce. Byl proveden i průzkum potřeby pečovatelských a asistenčních služeb a zaznamenán zvýšený zájem o tyto služby v řadách seniorů – klientů, i v řadách zájemkyň o zaměstnání.

Účast v diskusích o metodě propojení nezaměstnaných žen se sociálními službami ve venkovských oblastech nás přesvědčila o potřebnosti sociálních služeb na venkově.

Významnou roli v rozhodování o realizaci projektu sehrálo jednoduché porovnání z hlediska **sociální ekonomiky**: ženy, které po mateřské dovolené nenaleznou práci se hlásí na úřadech práce, pobírají podporu a úřady práce jim zabezpečují zdravotní a sociální pojištění, ve velké většině případů si ještě žádají o vyrovnávací příspěvek na nutné náklady spojené s provozem domácnosti, protože jako rodina nedosahují ve společných příjmech na životní minimum – jen samé náklady, které v konečném důsledku hradí stát, potažmo my všichni. Naše pracovnice si vydělávají, odvádějí patřičný příspěvek a přispívají do rodinného rozpočtu, takže všechny dříve jmenované náklady odpadají, zvyšuje se jejich koupěschopnost.

Je všeobecně známo, že senioři o které je pečováno doma, byť i pečovatelskou službou, která jistě náklady bezesporu má, nestojí stát tolik prostředků, jako když je umístěn do jakéhokoliv ústavního zařízení.

Obrázek 9: Osobní asistentka střediska Nový Knín u klienta

2.5.4. Cíle projektu:

Cílem projektu je prokázat, že na malých sídlech českého venkova je možno plošně zavést terénní sociální služby, které umožní starým lidem, aby ve stáří žili doma a nebyli vystaveni nutnosti svůj domov opustit a odejít do hromadných zařízení, a tím tedy následně prokázat, že na malých vesnicích je k dispozici několik tisíc potenciálních pracovních míst,

zvláště vhodných pro ženy, které právě na malých vesnicích jsou na trhu práce sociálně znevýhodněny kombinací svých rodinných povinností a venkovských specifíků. Během projektu, který bude trvat do 30.června 2008, bude tato možnost demonstrována zavedením terénních sociálních služeb v rozsáhlých oblastech jihozápadní části Středočeského kraje. Současně je ve veřejné akci prosazováno, aby perspektiva domácí sociální péče i zaměstnanosti žen na malých vesnicích byla českou společností plně akceptována a využita.

Inovativnost řešení problému spočívá v propojení dvou zdánlivě nesouvisejících problémů:

- staří lidé odcházejí do různých Domovů důchodců, Léčeben dlouhodobě nemocných a nemocnic, protože doma se o ně nemá kdo postarat
- mladí lidé nemají na venkově práci, služby, základní vzdělání pro své děti ani kulturní vyžití a tak odcházejí do měst.

Pokud mladé ženy dostanou zaměstnanecké zázemí a možnost nového vzdělání, třeba i na částečné úvazky, mohou se postarat o své děti, běžný chod vlastní rodiny i o potřebné seniory ve svém okolí. Přispěje se tak ke stabilitě v obcích; v místních školkách a školách bude přiměřený počet dětí, zachovají se alespoň částečně některé služby v obcích. Zajistí se vylepší i sousedské a přátelské vztahy. Takto zainteresovaným ženám stoupne sebevědomí, lze předpokládat i větší společenskou angažovanost těch, kterým je dána šance sloužit ve prospěch obcí, kde žijí jejich rodiny.

2.5.5. Cílová skupina projektu:

Prioritní cílovou skupinou projektu jsou nezaměstnané ženy v malých obcích. Pro ně je připravena jedinečná příležitost nového profesního uplatnění, zvýšení odborné kvalifikace a osobního růstu. Předpokladem pro tuto práci je zájem o péči o staré lidi s velkou mírou empatie a ochota pracovat s velkým nasazením i v případě menšího finančního ohodnocení.

Druhou cílovou skupinou jsou neziskové organizace, působící v oblastech sociálních a zdravotnických služeb se zázemím ve venkovských regionech. Pro ně je připraven manuál, shrnující zkušenosti z realizace projektu, který bude návodem, jak terénní služby zavádět.

V neposlední řadě je třeba považovat za cílovou skupinu také širokou veřejnost, kterou chceme přesvědčit k zamyšlení nad celkovou situací seniorů a jejich kvalitního prožívání závěru života ve vlastních domovech i za cenu obětí právě ze strany rodinných pečovatелů. Nabízíme terénní sociální služby jako rovnocennou alternativu k umístění nemocných seniorů v různých sociálních ústavech.

2.5.6. Partneři projektu:

a) Národní partneři projektu:

ADCH Praha, jejímž zřizovatelem je Arcibiskupství pražské a je součástí celorepublikového sdružení Česká katolická charita, poskytla do projektu metodické a odborné poradenství a také duchovní oporu při vytváření žádosti o grant z Programu Iniciativy Společenství EQUAL; její zástupci se účastní schůzek Statutárních zástupců projektu a podílejí se na jeho řízení

Obecně prospěšná společnost SRDCE Čech, která vznikla v březnu 2004 jako Místní akční skupina v rámci projektu LEADER, jako transparentní spojení 134 obcí ve Středočeském kraji – 12 regionů, poskytla do projektu široké pole působnosti ve svých obcích pro pilotní ověřování projektu; předseda sdružení se účastní vrcholného řízení projektu

Klub mladých Evropanů je občanské sdružení studentů vysokých a středních škol ze všech Krajů ČR, je činný od roku 1995 a sdružuje několik desítek mladých lidí se zájmem o Evropu, cestování, diskusi a veřejné dění; jeho zástupci se podílejí na řízení projektu, zejména však na organizování konferencí a seminářů o výstupech projektu – tzv. „výjezdy do krajů“, zprostředkovávají kontakt s Mediální agenturou, připravují pravidelný bulletin o projektu.²⁵ Účastní se cest k zahraničním partnerům za účelem získávání zahraničních zkušeností.

b) Mezinárodní partneři projektu:

První partnerství bylo uzavřeno se skupinou pod souhrnným názvem **Terra di Progetti** společně s partnery z Itálie, Řecka a Francie. Partnery jsou vždy rozvojová partnerství složená vždy z několika subjektů v dané zemi. Mezi českými i zahraničními partnery probíhá pravidelná elektronická komunikace a Statutární zástupci projektů z jednotlivých zemí se scházejí na mezinárodních konferencích o sociální problematice, pořádaných v každé ze zemí nejméně dvakrát za dobu trvání společného projektu. V české republice se konference za účasti zahraničních partnerů konala třikrát a to za významného přispění našich vrcholných politiků, v případě konference v listopadu 2007 také za účasti eurokomisaře Vladimíra Špidly. Jedním z výstupů konference bude sborník s příspěvky účastníků konference.

Druhá smlouva o mezinárodním partnerství byla uzavřena se slovenským rozvojovým partnerstvím – **Rada pre poradénstvo v sociálnej práci Bratislava**. Cílem partnerství je výměna zkušeností, informování o činnosti, vytváření společných pracovních skupin a pořádání seminářů na témata související s problematikou sociálních služeb. Rada pro

²⁵ K vyhledání na : www.charita.novyknin.net

poradenství má mimo jiné velmi dobře zpracovanou metodiku vzdělávání pracovníků v sociálních službách pro střední i vyšší management NNO a poskytla nám všechny dostupné materiály – výstupy jejich projektů²⁶.

2.5.7. Projekty realizované souběžně s projektem EQUAL v zájmu udržitelnosti projektových aktivit:

Rozpočtová pravidla projektů EQUAL podporují udržitelnost aktivit podpořených organizací tím, že je možné požádat si v jedné z kapitol rozpočtu - Lidských zdrojů o prostředky na fundraising. Této možnosti se podařilo velmi významně využít a zabezpečit si prostředky nejen na další běžný provoz od MPSV a Středočeského kraje, ale i na další důležité aktivity jako je vzdělávání a příprava relevantních vnitřních předpisů, směrnic a zejména na zkvalitnění Standardů kvality poskytování sociálních služeb.

Abychom pro úspěšné zavádění terénních sociálních služeb do venkovských oblastí získali co největší podporu, provádějí se průběžně sociologická šetření k získání přesných údajů o situaci v rodinách. Prozatím byly provedeny sociologické průzkumy, jejichž výsledky dokladují, že:

- a) O práci v sociálních službách je mezi ženami na venkově (a někdy i mezi muži) zájem. Překvapivě dobré je také rodinné zázemí a podpora partnerů pracovníků v přímé péči. Partneri našich zaměstnankyň se často angažují jako naši dobrovolníci. Povolání pečovatelky – osobní asistentky nebo i pracovníc na dalších pozicích charitních sociálních služeb získává stále větší prestiž.
- b) Senioři a jejich rodiny preferují domácí péči před ústavní a proto je třeba vybudovat stabilní síť poskytovatelů sociálních služeb, aby závěr života mohlo v domácím prostředí prožívat co nejvíce lidí. Zaznamenáváme stále větší podporu místních samospráv, lékařů a duchovních.

Výsledky sociologických průzkumů zde uváděné jsou dílčího charakteru, vzhledem k tomu, že další šetření probíhají a budou vyhodnocovány před zakončením projektu. Konkrétně k následujícímu šetření jsem vytvořila dotazník pro všechny pracovníce sociálních služeb FCH Starý Knín.

Při vytváření dotazníku jsem čerpala poznatky z průvodce přípravou otázek v sociologických šetřeních „ V hlavní roli otázka“, jehož autorem je dr.Ján Mišovič, CSc.²⁷

²⁶ K vyhledání na: www.rpsp.sk

²⁷ Čerpáno z: Mišovič J., *V hlavní roli otázka*

Šetření bylo prováděno téměř na počátku projektu, v době nejvýraznějšího nárůstu počtu pracovníků (listopad 2005). Zhodnocení dotazníkového šetření provedl PhDr. Zdeněk Janata, expert projektu. Získané výsledky potvrzují předpoklady, ze kterých myšlenky projektu vycházejí.

2.5.8. Shrnutí podstatných poznatků průzkumu: „ Práce v sociálních službách“

1. o úspěšnosti organizování terénní pečovatelské a asistenční služby FHC Starý Knín svědčí jejich rychlý kvantitativní růst (limitujícím faktorem je spíše nedostatek finančních prostředků než saturovanost potřeb takové služby či potenciální nedostatek pečovatelek)
2. dosavadní tým pečovatelek zahrnuje ponejvíce osoby nad 40 let (51,7%), více než 1/3 je ve věku 31-40 let, zbývající část (13,8%) jsou osoby do 30 let věku.
3. typickým vzděláním stávajícího kádru pracovníků je různá varianta střední školy
4. (přesně 50%), z více než jedné třetiny jde o vyučené v různých odbornostech, zhruba desetina tvoří osoby se vzděláním vysokoškolským, pouze základní vzdělání má 5% pracovníků
5. pracovníky jsou převážně vdané (82,8%), ale menšinou jsou zastoupeny i rozvedené (12,1%) či svobodné (5,2%). Ani počtem dětí se struktura pečovatelek podstatně neliší od celospolečenských poměrů – více než polovina má 2 děti, celkový průměr počtu dětí na 1 pracovníci činí 2,17
6. o nemalém významu vytvořených příležitostí pracovat v terénní sociální službě – ze sociálního hlediska, přihlížejícího k situaci dílčích skupin populace – svědčí i nemalé zastoupení pracovníků rozvedených (12%), resp. samoživitelek (14%). Totéž – ještě výrazněji – platí v případě podílu těch, které mají osobní zkušenost s nezaměstnaností (evidovanou na ÚP). Tou prošla jedna třetina současných pracovníků FHC Starý Knín.
7. výše zmíněné okolnosti nepochybně přispívají k výrazné převaze spokojenosti se současným zaměstnáním (zcela nebo celkem spokojeno 93% respondentek).
8. spokojenost tedy dominuje – i když jistě nejde o zaměstnání lukrativní – pozitivní postoj je určitě podstatným způsobem podmíněn hodnotami, které pracovníky vyznávají – tím, čeho si na zaměstnání zvláště cení, je:
 - pomáhání potřebným, slabým, pocit prospěšnosti
 - pracovní satisfakce je většinou posilována orientací na kontakty a komunikaci s lidmi (tento aspekt je příznivě ovlivňován i skutečností, že jde většinou o pracovníky místní, které znají prostředí obce, mezilidské vztahy)

- z pragmatického hlediska ke spokojenosti často přispívá existující flexibilita pracovní doby, malá vzdálenost mezi domovem pracovnice a bydlištěm klienta
9. nevýhody práce v terénní sociální službě uvádějí pracovnice v mnohem menším rozsahu, než její pozitivní stránky. Pokud jsou vůbec zmiňovány, pak jde ponejvíce o aspekty podmiňované citovou stránkou (smutek, frustrace z nemohoucnosti klienta či jeho úmrtí) s tím je spojena i psychická zátěž. Na nedostatečnost finančního ohodnocení je též některými respondentkami poukazováno, ale v poměrně malé míře (spokojenost s finančním ohodnocením projevily téměř ¾ souboru).
 10. vzhledem k dosud uvedenému charakteru poznatků nepřekvapuje, že z celého dotazovaného souboru pracovnic jen jedna deklarovala zřetelný záměr působení v sociální službě ukončit
 11. provozovaná sociální služba FCH Starý Knín neplní pouze dva nejčastěji zmiňované cíle – tj. poskytování péče seniorům (příp. nesoběstačným osobám) a vytváření pracovních příležitostí, ale má svůj doprovodný efekt: zvyšování vzdělání, kvalifikační růst (zájem o odborné vzdělávání projevilo více než devět desetin dotázaných, nadpoloviční většina již různý typ kurzu či školení při zaměstnání absolvovala). (Příloha č. II)

V případě dalšího sociologického šetření jsem se podílela pouze na výběru otázek, které Mgr. Jiří Vinopal následně zadal do celostátního dotazování souběžně se šetřením pro jiné zadavatele v rámci výzkumu Sociologického ústavu AV ČR a posléze provedl vyhodnocení a okomentování námi požadovaných dat. Šetření bylo prováděno v březnu 2006 mezi 1 076 osobami staršími 15 let.

2.5.9. Souhrn hlavních výsledků: „ Senioři a nesoběstační lidé v současné společnosti“

1. se seniory se v blízké rodině setkávají dvě třetiny lidí, další téměř třetina pak v širší rodině nebo mezi známými
2. nesoběstačnou osobu má v blízké rodině méně než desetina lidí, v širší rodině nebo mezi známými přibližně další pětina
3. v míře kontaktu se seniory a nesoběstačnými osobami se nijak významně neliší žádné sociodemografické skupiny

4. pečovatelskou službu pro seniory zná ze svého okolí sedm z deseti lidí, pečovatelská služba pro nesoběstačné osoby se nachází v okolí ani ne poloviny dotázaných
5. potřebu zavedení pečovatelské služby vyjadřují jak v případě seniorů, tak nesoběstačných osob přibližně dvě třetiny dotázaných
6. v čím bližším kontaktu s nimi lidé jsou, tím naléhavěji si uvědomují nutnost rozšíření/zavedení pečovatelské služby o ně.
7. postavení obou skupin ve společnosti je vnímáno převážně kriticky
8. postavení nesoběstačných osob je vnímáno jako ještě horší, než je tomu v případě seniorů
9. sami senioři svou situaci vnímají podstatně hůře než ostatní věkové skupiny
10. výrazně nadpoloviční většina lidí je přesvědčena, že o seniory by mělo být pečováno v domácnosti
11. nadpoloviční většina lidí si myslí, že o nesoběstačné osoby by mělo být pečováno v zařízení
12. čím užší kontakt lidé se seniory nebo nesoběstačnými osobami mají, tím častěji jsou přesvědčeni, že by se o tyto osoby mělo pečovat v domácnosti.

3. Ekonomická část

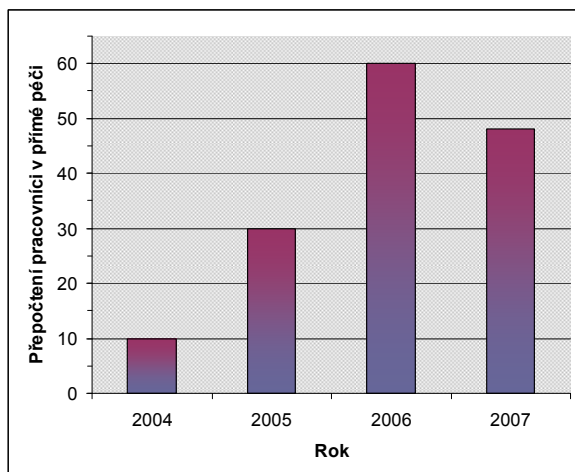
Pro uvedení do souvislostí uvádím v ekonomické části bakalářské práce empirické zhodnocení terénních sociálních služeb Oblastního centra charitních sociálních služeb Farní charity Starý Knín a stacionárního zařízení, Domova seniorů Dobříš.

3.1. Prezentace FCH Starý Knín v číslech za období 2004 – 2007

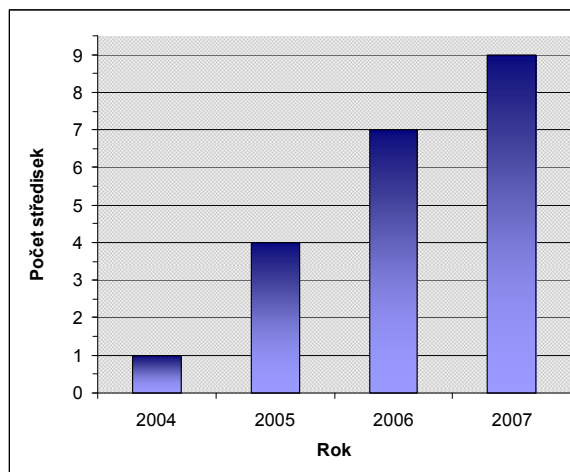
Tab.č.1 Nárůst počtu pracovníků, středisek a klientů FCH Starý Knín 2004 - 2007

ROK	2004	2005	2006	2007
Počet fyz.pracovníků	28 (včetně 6ti vedoucích a administrativy)	59 (včetně 8 vedoucích a administrativy)	102 (včetně 20 vedoucích, adm.. experti)	86 (v tom 27 ved., adm. a experti)
Průměrný pracovní úvazek na jednoho fyz pracovníka	36%	51%	59%	56%
Počet přepočt. pracovníků v přímé péči	10	30	60	48
Počet středisek	1	4	7 (plán 6)	9 (plán 6)
Počet klientů	26	161	298 (plán 180)	340 (plán 180)
Počet klientů na 1 pracovníka	2,60	5,37	4,97	7,08

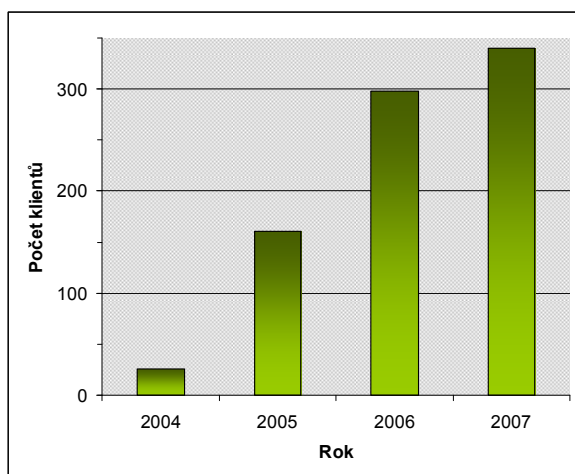
Graf 1 Nárůst počtu pracovníků FCH Starý Knín

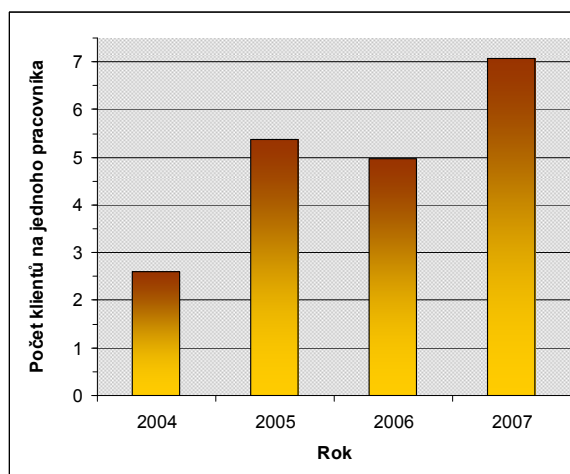
Graf 2 Nárůst počtu středisek FCH Starý Knín

Graf 3 Nárůst počtu klientů FCH Starý Knín

Graf 3 Nárůst počtu klientů na jednoho pracovníka FCH Starý Knín

Tabulka č. 1 a grafy 1 - 4 ukazují nejvýraznější nárůst počtu lidí se zájmem o zaměstnání i o sociální služby v roce 2006, kdy se v rozpočtu organizace objevuje nejvíce prostředků na pilotní ověřování projektu EQUAL; lze sledovat i skutečnost, že oproti roku 2005 více než polovina pracovníků pracuje na plný úvazek (maminky po MD, které přijímají práci nejprve na poloviční úvazky a následně pak na úvazky celé), tedy intenzita práce se zvyšuje. Počet klientů na jednoho pracovníka rovnoměrně narůstá. Rok 2007 odráží z hlediska mírného poklesu počtu klientů problematiku zavedení nového zákona o sociálních službách, zejména tu skutečnost, že ubyla část klientů s ohledem na zvýšení příspěvku na služby. Poslední čtvrtina roku 2007 je zahrnuta do výsledku ve formě kvalifikovaného odhadu.

**Tab.č.2 Rozpočty Oblastního centra sociálních služeb FCH Starý Knín 2004 – 2007;
porovnání počtu klientů, průměrných nákladů na klienta a příspěvků klientů**

ROK	2004	2005	2006	2007
PŘÍJMY	4.406.956	8.233.897	19.556.204	21.199.500
VÝDAJE	2.443.200	8.593.897	19.556.204	21.199.500
Počet klientů	26	161	298	340
Přímé náklady péče o klienty	2.243.200	6.993.897	18.500.000	17.459.000
Průměr nákladů na klienta	87.046	43.440	62.080	51.350
Příspěvek klientů na péči	0	402.000	1.767.000	2.353.800
Průměrný přísp. klienta na péči	0	2.497	5.930	6.922

Uváděné údaje jsou celkové, za celou organizaci včetně administrativních a mimořádných projektových nákladů (zahraniční cesty za partnery, mainstreamingové aktivity, apod.)

Rozdíl mezi příjmy a výdaji v roce 2004 je způsoben tím, že Nadace NROS poskytla grant na období, které přesahuje konec roku 2004 a zbylé prostředky byly v následujícím roce použity v souladu s Rozhodnutím o poskytnutí dotace NROS. Rozdíl mezi příjmy a výdaji v roce 2005 byl zapříčiněn počátečním nevyváženým poskytováním finančních prostředků Řídicím orgánem CIP EQUAL, museli jsme využít pomoci soukromé půjčky, abychom zabezpečili stabilitu projektu ve všech jeho aktivitách. Rozpočet roku 2006 je nejen výrazně vyšší, ale také vyrovnaný. Na finanční stabilitě má také podíl kvalitní účetní firma, která provádí základní účetnictví a poradenství a účastní se také detailního sledování finančních toků, které má významný vliv na efektivním řízení organizace. Podle předpokládaných příjmů i výdajů roku 2007 bude rozpočet také vyrovnaný (propočty za 01-09/ 07 jsou přesné, poslední čtvrtletí je započteno do výsledků jako kvalifikovaný odhad). Průměrný příspěvek klientů na péči zaznamenal rovnoměrný vývoj, který odráží změnu financování podle nového zákona o soc. službách; v roce 2004 byly poskytovány služby téměř zdarma, neboť jsme měli prostředky z grantů a od obcí.; výše příjmů v roce 2005 a 2006 je výsledkem nárůstu zpoplatněné asistenční služby a také počtu klientů; příjmy roku 2007 jsou rozpočtovány již podle nového zákona a jsou proto klientům účtovány plně podle nové vyhlášky 505/2006 Sb.

Pro ekonomické srovnání terénních a stacionárně poskytovaných sociálních služeb jsem zvolila Domov seniorů v Dobříši, neboť od doby, kdy jsem v tomto zařízení vykonávala praxi pro své studium na Teologické fakultě, mám možnost navštěvovat paní ředitelku a klienty poměrně často. Ochotně mi poskytují potřebné informace a rady, scházíme se při jednání u Kulatých stolů komunitního plánování Dobříšska a Novoknínska i při významných společenských událostech v našem regionu..

Na místě je konstatování, že Dům seniorů je velice pohodlný, vkusně zařízený a jeho klienti jsou zde spokojeni, neboť málo z nich mohlo mít doma podobný standard; vedení domu i všichni jeho zaměstnanci se snaží být klientům co nejvíce nablízku. Přesto jsem při rozhovorech s klienty několikrát slyšela postesknutí po domově a rodině.

3.2. Představení Domova seniorů Dobříš²⁸

Domov seniorů Dobříš jako samostatná příspěvková organizace je řízena odborem sociálních věcí Krajského úřadu Středočeského kraje. Práva a povinnosti vyplývající ze správy svěřeného majetku jsou vymezena zřizovací listinou, příslušnými zákony, směrnicemi a pokyny ředitele.

Domov seniorů zajišťuje celoroční pobyt, zdravotní a ošetrovatelskou péči, rehabilitaci, sociálně poradenskou péči, stravování včetně diet, praní prádla, úklid a údržbu zařízení.

Domov seniorů poskytuje služby těmto cílovým skupinám:

- občanům, kterým byl přiznán starobní, invalidní a vdovský důchod a kteří potřebují pomoc druhé osoby
- občanům s trvalými změnami zdravotního stavu, kteří potřebují trvale pomoc další osoby a nemohou setrvat v domácím prostředí
- občanům v nepříznivé sociální situaci

Kapacita domova je 91 lůžek, organizovaných v jednolůžkových a dvoulůžkových pokojích, které jsou vybaveny soc.zařízením, sprchovým koutem, polohovací postelí nebo válendou, nábytkem, televizorem, lednicí, telefonem. V celém areálu je bezbariérový přístup na balkón nebo na zahradu. K dispozici je společenská místnost, denní místnost pro ergoterapii, knihovna, společenský sál, kaple pro bohoslužby.

Strava se podává 4x denně s přihlédnutím k dietetickým potřebám klientů a s ohledem na pestrost stravy.

Zdravotní péče je zajištěna ústavním lékařem a v nepřetržitém provozu dalším zdravotnickým personálem. Klientům je poskytována rehabilitační péče na lůžku

²⁸ Čerpáno z : www.autcom.cz/dd-dobris/zahlaví.htm

i v tělocvičně. Je také zajišťována podpora a pomoc při využívání běžně dostupných služeb, pomoc při obnovení či upevnění kontaktu s rodinou; pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí. Velký důraz je kladen na společenské a kulturní vyžití. Využívá se také aktivity dobrovolníků, kteří se podílejí na propojení klientů domova se společností.

Pro porovnání uvádím tabulku počtu pracovníků, klientů i rozpočty Domova seniorů Dobříš , aby bylo možné provést jednoduché srovnání efektivního využívání finančních prostředků na péči o seniory a zdravotně postižené spoluobčany.

3.3. *Prezentace Domova seniorů Dobříš v číslech za období 2006 - 2007*

Tab.č. 3 Počet pracovníků a klientů stacionárního zařízení - Domova seniorů Dobříš, v letech 2006 a 2007.

ROK	2006	2007
Přepočtený počet pracovníků Domova seniorů Dobříš	43 (8 = vedoucí, soc.prac., techn.personál,administrativa)	44 (9 = vedoucí, techn.personál,administrativa)
Počet klientů	91	91
Počet klientů na 1 pracovníka v přímé péči	2,6 (91/43-8)	2,6 (91/44-9)

Pro úplnost je třeba dodat, že v DD Dobříš pracuje v přímé péči u klientů převážná většina zdravotních sester (náročné na vzdělání), u naší pečovatelské služby si větší část pracovníc v přímé péči adekvátní vzdělání ve formě rekvalifikace dokončuje. Je třeba také poznamenat, že Domov seniorů Dobříš poskytuje služby 24 hodin denně a je neustále plně obsazen (to předpokládá velkou časovou náročnost); eviduje také velký počet žádostí o přijetí na několik roků dopředu. FCH Starý Knín poskytuje 24 hodin denně pouze službu asistenční.

Tab.č. 4 Rozpočet; průměrné náklady na klienta a příspěvek jednoho klienta na provoz Domova seniorů Dobříš v letech 2006 – 2007

ROK	2006	2007
Příjmy	22.282.000	21.612.000
Výdaje	22.282.000	21.612.000
Příspěvek klientů na provoz	7.553.000	10.050.000
Počet klientů	91	91
Průměrné náklady na klienta	244.857	237.495
Prům. přísp.klientů na provoz	83.000	110.440

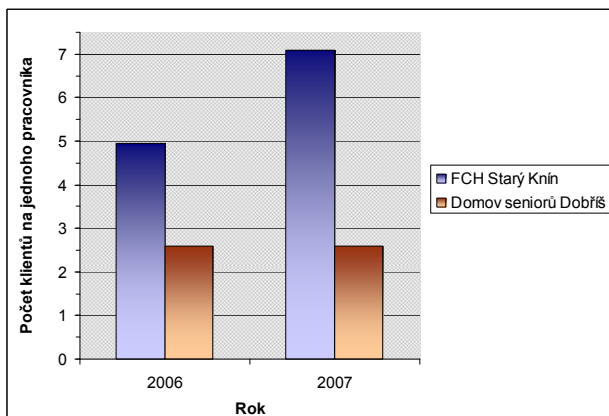
Rozpočet organizace, zaznamenaný v této tabulce je vyrovnaný. Na základě nového zákona o sociálních službách lze sledovat také vyšší příjmy od klientů na rok 2007. Průměrné náklady na klienta i průměrné příspěvky klientů na provoz v obou letech jsou oproti terénním sociálním službám výrazně vyšší.

3.4. Hodnocení:

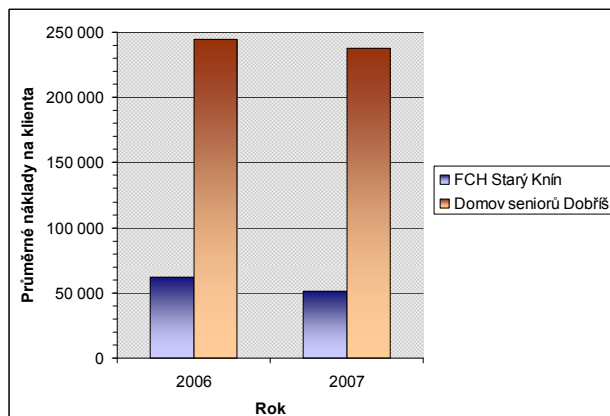
Tab. č. 5 Porovnání počtu klientů FCH Starý Knín a Domova seniorů Dobříš na jednoho pracovníka v přímé péči, nákladů zařízení na klienta a příspěvku klienta na péči

Rok	Počet klientů na pracovníka v přímé péči		Průměrné náklady na klienta		Průměrný příspěvek klienta na péči	
	2006 -	2007 -	2006 -	2007 -	2006-	2007-
FCH Starý Knín	4,97	7,08	62.080	51.350	5.930	6.922
Domov seniorů Dobříš	2,60	2,60	244.857	237.495	83.000	110.440

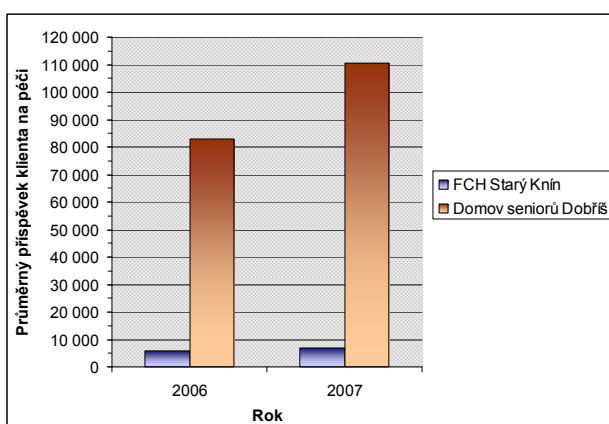
Graf 5 Porovnání počtů klientů na jednoho pracovníka

Graf 6 Porovnání průměrných nákladů na klienta

Graf 7 Porovnání průměrných příspěvků klientů

Malý počet klientů (2,6) na 1 pracovníka v přímé péči v DD Dobříš je způsoben časovou náročností služby. Ukazuje na vyšší efektivitu terénní služby, kdy jedna pracovnice je prospěšná 5 – 6 klientům, kterým poskytne nejen služby hrazené, ale také služby poskytované zdarma (aktivizace, případně poradenství).

Velké náklady na jednoho klienta v Domově seniorů jsou způsobeny náročností poskytovaných služeb, ale především provozními náklady domu jako takového a náklady spojené se stravováním. Je evidentní, že náklady na údržbu a provozuschopnost vlastních bytů i stravování ve vlastním domově by klienti neměli tak vysoké. K zamyšlení mě vede i porovnání příspěvků klientů na péči, neboť z uvedených dat je zřejmé, že nový zákon o sociálních službách zvýhodňuje stacionární zařízení před terénními. Příspěvek na péči, kterou má přiznanu klient Domova seniorů, odevzdává v plné výši tomuto zařízení a k tomu ještě téměř celý důchod. Zatímco klienti terénní služby přispívají pouze na služby objednané a příspěvek na péči buď vůbec nemají přiznaný nebo jej tak jako tak pro terénní službu nevyužijí celý. Z uvedených srovnání vyplývá, že terénní pečovatelské a asistenční služby jsou po stránce efektivity nesrovnatelné se službami, které se poskytují ve stacionárních zařízeních, neboť klienty i státní rozpočet vycházejí výrazně levněji.

Finančními analýzami se snažím podpořit tvrzení, že pro seniory, zdravotně postižené, ale i pro jejich rodiny je přirozené a příjemné dožívat život ve svém domácím prostředí. Je samozřejmé, že se tak může dít pouze za předpokladu, že bude vytvořena kvalitní a dostupná terénní sociální služba pro všechny regiony a že nastane spravedlivé rozdělování státního příspěvku potřebným.

Jedním z prioritních úkolů naší služby je podpora rodin, které mají dobrou snahu postarat se o své staré rodiče, ale chybí jim k tomu fyzické i finanční síly. Chceme pomáhat, ale i pomáhat k pomoci! Více generační rodiny mají v naší zemi tradici, která byla na poměrně dlouhou dobu přerušena a všichni jsme to pocítili na celkovém morálním úpadku společnosti. Začínal chybět cit pro staré a nemocné lidi. Jsem velmi ráda, že se tento trend obrací a chci k tomu všemi silami přispívat. V poslední době mě několikrát potěšilo, že s prosbou o pomoc pro starého člověka se na mě obrátila jeho vnučka nebo vnuk, nikoliv jeho děti. Neméně mě také těší, že do služby ke starým a nemocným lidem se hlásí stále více žen, jimž je pečování a starání se o člověka jaksi od přírody dáno: starají se o vlastní děti, o vlastní rodiče, proč by se podle slov jedné z nich, nepostaraly také o staříčky ve vesnici, kde žijí, zejména když za to dostanou mzdu i morální ocenění svého okolí. Aby mohly svou mzdu dostávat, potřebují být podporovány svým zaměstnavatelem po stránce finanční, ale i získáním nového vzdělávání, odborného vedení nebo supervize. V neposlední řadě mohou nacházet v řadách charity nové přátele a podílet se na jejich dalších aktivitách.

Náš projekt se mimo jiné zabývá řešením situace vyklidňování českého venkova. Jistým návodem jak tento proces zastavit nebo alespoň oddálit je jednoduchý manuál (Příloha č.III), který jsem spolu s experty projektu připravila pro zájemce o zavádění terénních sociálních služeb ve venkovských oblastech. Je určen pro aktivisty neziskových i příspěvkových organizací, nadací a občanských sdružení, kteří se chtějí na tomto procesu podílet. Během trvání projektu je neustále doplňován o zkušenosti z terénu a také o odpovědi na dotazy, které se vyskytují při našich výjezdních seminářích. Rádi bychom tento manuál spolu s filmem úspěšně dovedli až k závěru validačního procesu. Autorství je vyznačeno vždy na konci jednotlivých kapitol.

4. Závěr

To, co je ještě třeba pro dobré fungování neziskové organizace doporučit, je celoživotní vzdělávání pracovníků v sociálních službách na všech úrovních, aby si principy sociální ekonomiky osvojili. Je třeba se naučit vydělávat, protože s prostředky z vlastních zdrojů je hospodaření neziskových organizací mnohem jednodušší. Snažím se to naučit naše pracovníky, ale i kolegy ze spřátelených organizací, protože grantový způsob financování je výborný pro kvalitní rozjezd organizace, ale nelze na něj dlouhodobě spoléhat.

Inspirací mohou být strategie popsané v Grantisu č. 12/2006²⁹, s.4 a 5. „ Neziskovky, naučte se vydělávat!“ (přiblížení k pilíři podnikání a získávání vlastních prostředků pro pilíř podpory zaměstnanců z ohrožených cílových skupin). Využíváme v tomto směru zkušeností pana Karla Ženíška z Aliance lektorů a konsultantů, který u nás přednášel o fundraisingovém plánu. Shrnutí jeho přednášky si často připomínám při čtení článku v Grantisu č. 02/2007.³⁰

Cíle bakalářské práce byly naplněny předložením definicí sociální ekonomiky a poukazem na příklady dobré praxe. Manuál pro zavádění terénních sociálních služeb na venkově je ve své základní podobě distribuován při krajských seminářích a podle ohlasů a připomínek z těchto seminářů bude nadále doplňován. Věřím, že společně s umělecko - instruktážním filmem pomůže zjednodušit práci organizátorům sociálních služeb na venkově. Musí jej však předcházet dobře organizované mainstreamové aktivity mých kolegů z akce3 projektu EQUAL, aby příjemci informací byli připraveni tento manuál vzít do rukou a efektivně s ním pracovat. Aby nenaráželi na nepochopení svého okolí, ale naopak se jim za našeho přispění otvíraly dveře obecních a farních úřadů, lékařských ordinací a zejména domácností seniorů, zdravotně postižených a jejich rodin. A ještě jedno otevírání je třeba zmínit a to otevřená srdce těch, které budou sociální služby vykonávat a organizovat, neboť bez toho nelze o změnách ve strategii vyklidňování českého venkova vůbec hovořit.

²⁹ Čerpáno z : *Neziskovky, naučte se vydělávat!* časopis Grantis č. 12/2006, s. 4 a 5,

³⁰ Čerpáno z : *Fundraisingový plán*, časopis Grantis č. 02/2007, s. 4 a 5

5. Seznam literatury

5.1. Monografie řazené abecedně podle autorů:

DOHNALOVÁ, M. *Sociální ekonomika v evropském kontextu*. Brno: Nadace Universita v Brně, Akademické nakladatelství CERM v Brně a Nakladatelství a vydavatelství NAUMA v Brně, 2006. 227 s. ISBN-80-7204-428-1.

KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*. 4.vyd. Praha: PORTÁL, 2000. 147 s. ISBN-80-7178-429 -X.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: PORTÁL, 2003. 287 s. ISBN-80-7178-549-0

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 2001. 161 s. ISBN-80-86429-19-9

MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*, Praha: PORTÁL, 2001. 309 s. ISBN-80-7178-473-7

MATOUŠEK, O. KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*, Praha: PORTÁL, 2005. 351 s. ISBN-80-7367-002-X

MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: PORTÁL, 2003. 380 s. ISBN-80-7178-548-2

MIŠOVIČ, J. *V hlavní roli otázka*. Hradec Králové: ALDIS a.s., 2001. 67 s. ISBN-80-238-6500-5

SVATOŠOVÁ, M. *Hospice a umění doprovázet*. 5.doplňené vyd., Praha: ECCE HOMO, 2003. 150 s. ISBN- 80-902049-4-5

5.2. Sborníky:

Hanke, A. *Sociální ekonomika a neziskový sektor*, Sborník z mezinárodní konference Sociální ekonomika, konané 7.-8.června 2006, Vydalo: o.s.Orfeus, 2006. 128 s. ISBN-80-903519-3-X, Editor: Dr. Josef Vanický, Mgr. Zuzana Truhlářová.

Sociální ekonomika Evropské unie a její aplikace na podmínky České republiky, Vydalo: o.s. Orfeus Praha, 2004. ISBN-80-903519 -1-3, Editor neuveden.

5.3. Příručka:

Sociální firma – výzva v podnikání 21.století. Vydal Fokus Praha, 2007. 58 s.; elektronická verze na: www.socialnifirmy.cz a www.fokus-praha.cz

5.4. Časopisy řazené chronologicky:

KREJČÍKOVÁ, S. Práce pro ženy na venkově?, *Grantis*, 2006, č. 4, s. 14.

Co je sociální firma? *Grantis* , 2006, č.07-08, s.4.

KEJHOVÁ,H. Posilování sociální ekonomiky, *Grantis*, 2006, č.07-08, s. 6.

ŠŤASTNÁ, J. Role nadací při prosazování sociální ekonomiky, *Grantis*, 2006, č. 07-08, s.7.

NĚMEČEK, P. Neziskovky, naučte se vydělávat!, *Grantis*, 2006, č.12, s. 4 – 5.

ŽENÍŠEK, K. Fundreisingový plán!, *Grantis*, 2007, č. 02, s. 4 – 5.

NEUMANNOVÁ, J. a BAJEROVÁ, P. Domov Suy Ryder, *Grantis*, 2007, č. 03, s. 8.

MUNRANINCOVÁ, M. Sociálně prospěšný podnikatel, *Grantis*, 2007, č.03, s. 16.

Sociální soudržnost v Evropě. *Grantis* , 2007, č. 04, s.14.

KEJNOVÁ, H. Co je sociální podnikání?, *Grantis*, 2007, č.05, příloha

5.5. Internetové zdroje:

Spolek oborové konference nestátních neziskových organizací [online]. Praha: SKOK, 2007.

Dostupné na: <http://www.skok.biz>

OS NOVINY zpravodajský portál o občanské společnosti [online]; *Sociální ekonomika – šance pro všechny; Budoucnost sociálního podnikání v České republice; Sociální ekonomika v praxi*. Praha, 2007, dostupné na: <http://www.osnoviny.cz/socialni-podnik-po-cesku>

Farní charita Starý Knín [online], 2007, dostupné na: <http://www.charita.novyknin.net>

Občanské sdružení Orfeus Praha [online] *Rozvojové partnerství Hefaistos projektu Iniciativy Společenství EQUAL*, 2005, dostupné na: <http://www.hefaistos.org>

Občanské sdružení Fokus Praha, [online], 2005, dostupné na: <http://www.fokus-praha.cz>

Domov seniorů v Dobříši, [online], 2007, dostupné na: <http://www.autcom.cz/dd-dobris/zahlavi.htm>

Spolek oborových konferencí neziskových organizací, *Informační bulletin SKOK*, [online], říjen 2004, dostupné na: <http://www.econet.ecn.cz/index.stm?apc=zksx2-->

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, *obor: Studia občanského sektoru, vedoucí: prof. Marie Dohnalová*, [online] 2007, dostupné na: <http://www.fhs.cuni.cz/default.asp?id=25>

Týdenník Veřejná správa [online] *Nové trendy sociálních inovací a místní rozvoj*“, Šťastná J., k vyhledání na: www.mvcr.cz/casopisy/s/2005/46/tema2.html

6. Abstrakt.

KREJČÍKOVÁ, S. *Sociální ekonomika v terénních sociálních službách*. České Budějovice 2007. Bakalářská práce. Jihočeská universita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce: Ing. Jaroslav Šetek.

Klíčové pojmy: cílové skupiny, ženy z venkovských oblastí ohrožené dlouhodobou nezaměstnaností, senioři a zdravotně postižení, terénní a stacionární sociální služby, církevní neziskové organizace, evropský sociální fond, projekt Iniciativy Společenství EQUAL, sociální podnik, nezisková organizace s prvky sociálního podnikání, sociologické průzkumy, sociální ekonomika, manuál pro zavádění terénních sociálních služeb na venkově.

Práce obsahuje teoretické i praktické zpracování pojmu sociální ekonomika se zvláštním zaměřením na finanční porovnání efektivity terénních a stacionárních sociálních služeb pro cílovou skupinu senioři a zdravotně postižení. Zabývá se řešením problematiky vylidňování českého venkova s využitím obtížně zaměstnatelných skupin obyvatelstva v charitních terénních sociálních službách.

Je obsahově členěna do třech hlavních částí: první – teoretická část – předkládá definice a principy pojmu „sociální ekonomika - sociální podnikání“ podle dostupných autorů a prezentuje také jejich praktické naplňování v konkrétních projektech ESF formou příkladů dobré praxe včetně sociologických šetření. Druhá – ekonomická část – obsahuje empirická data k porovnání terénních a stacionárních sociálních služeb a jejich vyhodnocení. Třetí částí je manuál, který byl vytvořen jako návod k zavádění terénních sociálních služeb ve venkovských oblastech s využitím širokého potenciálu nezaměstnaných žen pro pozice pečovatelek, osobních asistentek, ale také organizátorek sociálních služeb. Nová profese sebou přináší nejen zvyšování odborné kvalifikace, osobní růst, reintegraci do společnosti, ale také nové příležitosti a možnosti seberealizace v pomáhajících profesích. Seniorům je současně poskytována větší míra jistoty ve stáří stráveném v přirozeném domácím prostředí. Terénní sociální služby jsou stále více přijímány jako srovnatelná varianta ke službám ústavního charakteru.

7. Abstract

KREJČÍKOVÁ, S. *Social economy in field social services*. České Budějovice 2007. Bachelor thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. The Faculty of Theology. Department of Practical Theology. Supervisor: Ing. Jaroslav Šetek.

Keywords: target groups, women from rural areas threatened by long-term unemployment, elderly and disabled person, field and stationary social services, church non-profit organisations, European Social Fund, CIP EQUAL, social enterprise, non-profit organisation with characteristics of social entrepreneurship, sociological research, social economy, manual for establishing field social services.

The study includes a concept of social economy in theoretical and practical approach with special respect to comparison of financial effectiveness of field and stationary social services for target group of elderly and disabled persons. It concerns with a problem of migration from rural areas of Bohemia and defines an employment of socially disadvantaged groups of population in charity field social services as a solution.

The study is divided into three main parts: the first – theoretical part – sets definitions and principles of the concept of “Social Economy – Social Entrepreneurship” according to relevant authors as well as presents their practical realisation in concrete ESF projects in the form of examples of best practice including sociological researches.

The second – economical part – includes empirical data for field and stationary social services comparison and evaluation. The third part is a manual created as directions for establishing field social services in rural areas using wide potential of unemployed women as nurses, personal assistants, but also as managers of social services. New career brings not only improving of professional skills, personal development, reintegration into society, but also new opportunities and possibilities of self fulfillment in caregiving jobs. Elderly are given higher rate of security in old age staying at their homes. Field social services are increasingly accepted as an equivalent to institutional social services.

8. Seznam příloh:

Příloha č.I – Článek pro časopis Grantis o zavádění terénních Sociálních služeb na venkově s příspěvím projektu Iniciativy Společenství EQUAL – autor: Stanislava Krejčíková

Příloha č. II - Průzkum: „Práce v sociálních službách“- autor PhDr. Zdeněk Janata

Příloha č. III - Manuál zavádění sociálních služeb na venkově Farní charita Starý Knín– autorství jednotlivých kapitol je uvedeno na konci kapitoly

PRÁCE PRO ŽENY NA VENKOVĚ?

STANISLAVA KREJČIKOVÁ, VEDOUCÍ OBLASTNÍHO CENTRA CHARITNÍCH SOCIÁLNÍCH SLUŽEB PŘI FARNÍ CHARITĚ STARÝ KNÍN

Farní charita Starý Knín obdržela grant na pilotní projekt Rozvoj sociálních služeb a reintegrace žen na trhu práce v malých sídlech venkovských oblastí. Inovativnost řešení spočívá v propojení dvou zdánlivě nesouvisících problémů: staří lidé odcházejí do domovů důchodců, protože doma se o ně nemá kdo postarat. Pokud mladé ženy dostanou možnost pracovat – třeba i na částečné úvazky, mohou se postarat o děti, běžný chod rodiny i o potřebné seniory ve svém okolí.

Inspirací k řešení problematiky vyřizování českého venkova byly několikileté zkušenosti se zaváděním terénních sociálních služeb prostřednictvím zaměstnávání žen. Byl proveden i průzkum potřeby pečovatelských a asistenčních služeb a zjištěn zvýšený zájem o služby v řadách klientů – seniorů i v řadách zájemkyň o takové zaměstnání.

Smyslem projektu je prokázat, že na malých sídlech českého venkova je možno plošně zavést terénní sociální služby a dále ukázat, že je k dispozici několik tisíc potenciálních pracovních míst vhodných pro ženy sociálně znevýhodněné na trhu práce kombinací

rodinných povinností a venkovských specifíků. To umožní starým lidem, aby ve stáří žili doma a nebyli vystaveni nutnosti opustit svůj domov. Během projektu, který bude trvat do 30. června 2008, chceme demonstrovat tuto možnost zavedením terénních sociálních služeb v rozsáhlých oblastech především jihozápadní části Středočeského kraje.

Chceme prosazovat, aby perspektiva jak domácí sociální péče, tak zaměstnanosti žen na malých vesnicích, byla naší společností plně akceptována a využita.

Prioritní cílovou skupinou projektu jsou nezaměstnané ženy v malých obcích. Pro ně bude připravena příležitost nového profesního uplatnění, zvýšení odborné kvalifikace a osobního růstu. Předpokladem je zájem o práci pro staré lidi, velká míra empatie a ochota pracovat s velkým nasazením i v případě menšího finančního ohodnocení.

Druhou cílovou skupinou jsou neziskové organizace, působící v oblastech sociálních a zdravotnických služeb, se zázemím ve venkovských regionech. Pro ně bude zpracován manuál, shrnující zkušenosti z realizace projektu, který bude návodem, jak terénní služby zavádět.

ZKUŠENOSTI A PRVNÍ VÝSLEDKY

První naší zkušeností s využitím grantů byla v roce 2003 žádost na MPSV o provozní prostředky na rozšíření pečovatelské služby z výchozího stavu 2 pečovatelek a asi 15 klientů na 3 pečovatelky a cca 30 klientů. V dalším roce jsme již žádali o prostředky nejen z MPSV, ale i z Humanitárního fondu Středočeského kraje a z Ministerstva zdravotnictví ČR na půjčkovnu kompenzačních pomůcek. V roce 2005 jsme připravovali vyúčtování pro výše jmenované instituce

a pro nadaci NROS, která poskytl finanční prostředky z realokace programu PHARE 2002. Po zkušenostech z administrování uvedených projektů a na základě zkušeností získaných v terénu jsme požádali o prostředky z programu Společenství Iniciativy EQUAL na pilotní ověření a prosazení myšlenky zavádění terénních sociálních služeb na venkově s využitím velkého potenciálu mladých žen na trhu práce:

Velkou starostí bylo pomalé placení uznatelných nákladů. Byla to nepříjemná ztráta času a energie, když jsme místo konkrétní práce na projektu chodili s dotazy na MPSV, kde jsou naše doklady a v jaké fázi se nacházejí platby. Není jednoduché vysvětlovat, proč pracovníci nedostanou za svou práci v náročných pomáhajících profesích příslušnou odměnu. A na zahraniční cestě, kterou financujete ze svých zdrojů, musíte myslet na to, co řeknou kolegové, kteří šli domů bez výplat.

Specifické je, že spolupracovníci projektu jsou většinou zároveň i cílovou skupinou. V určitém okamžiku jsem měla vážné obavy i o plnění projektu jako celku, protože podle Zákonníku práce mě všichni mohli klidně opustit za neplnění povinností ze strany zaměstnavatele. Neudělala to ani jedna pracovnice, naopak se snažily, aby se tuto nepříjemnost nedověděli klienti. Teď už vím, že překonáme téměř všechno a že projekt úspěšně dotáhneme k cíli.

Projekt je podpořen z prostředků Evropského společenství a Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Finanční partneri neručí za obsah materiálů.

Sociologický průzkum

Práce v sociálních službách

/příloha k projektu Pracovní příležitosti v sociální oblasti – Farní charita Starý Knín/

Úvodem

Zaměření projektu na vytváření pracovních míst v terénních sociálních službách pro ženy z menších venkovských obcí (zvláště pro ženy na mateřské dovolené a pro ženy dlouhodoběji nezaměstnané), si vyžádalo zhodnocení dosavadní činnosti Farní charity Starý Knín v oblasti rozvíjení pečovatelské služby seniorům – nesoběstačným osobám v našem regionu.

FCH Starý Knín zvýšila od roku 2004 do současnosti počet svých zaměstnanců ze 4 na 65 (tento tým, členěný do čtyř pracovišť, nyní pečuje zhruba o 300 klientů.) Uvedený rychlý růst jednoznačně svědčí o potřebnosti a reálnosti prosazované formy terénní pečovatelské služby – jak z hlediska přínosu ke zlepšení života seniorů – nesoběstačných osob v menších venkovských obcích, tak ve vytváření pracovních příležitostí pro místní ženy, pro které je v příslušných lokalitách zpravidla nedostatek možností ekonomického uplatnění.

Lze oprávněně předpokládat, že tato aktivita vycházející z místních zdrojů a iniciativy přispěje i k pospolitosti a kvalitě života venkovských obcí.

K získání komplexnější a analytičtější představy o působení našich pečovatelek – a zároveň o potenciálních efektech realizace záměru obsaženého v projektu „Pracovní příležitosti v sociální oblasti Farní charity Starý Knín – jsme provedli empirické šetření mezi našimi zaměstnankyněmi, které již delší či kratší dobu ve čtyřech detašovaných pracovištích (Nový Knín, Štěchovice, Kamýk nad Vltavou a Hořovice) v pečovatelské službě působí (šetřený soubor zahrnul téměř všechny pečovatelky).

Uskutečněný sociologický průzkum „Práce v sociálních službách“ zmapoval jak základní sociodemografické charakteristiky šetřeného souboru pečovatelek (též dva muže) působících v uvedených čtyřech střediscích, tak i jejich postoje k řadě otázek, postihujících motivaci k činnosti, vztah k péči o seniory, ke vzdělávání v oboru a zvyšování kvalifikace, stabilitu vykonávaného zaměstnání apod. Potřebná data od respondentek byla získána vyplněním anonymního dotazníku, jichž bylo celkem shromážděno 58. Elementární statistické zpracování a interpretace přinesla následující výsledky:

I. Sociodemografické charakteristiky šetřeného souboru

Jak již výše uvedeno, kromě 56 žen dotazníky vyplnili i dva muži působící v pečovatelské službě FCH Starý Knín – ženy v souboru ale natolik dominují, že se v textu budeme obvykle všeobecně vyjadřovat o pečovatelkách, pracovnících, s vědomím, že ony dva „atypické prvky“ celkové charakteristiky prakticky neovlivňují...

Věkové složení

Pečovatelský soubor zahrnuje širokou věkovou škálu od 22 do 69 let. 8 pečovatelek je ve věku do 30 let, 20 ve věku od 31 do 40 let. Nejvíce (30) je tedy starších, v kategorii 41 a více let.

Rodinný stav pečovatelek

Z velké většiny jde o ženy vdané, ale zastoupeny jsou i svobodné a rozvedené:

	Rel. četnost
Vdané	
/1 ženatý/	82,8
Svobodné	5,2
Rozvedené	12,1
/1 muž/	

Počet dětí

Typickou pečovatelkou je žena s dvěma dětmi, ale několikrát je zastoupen i výrazně vyšší počet:

počet:	Rel četnost:
Bez dětí	5,2
1	17,2
2	51,7
3	15,5
4	3,4
5	5,2
6	1,7

(celkově průměr na osobu – rodinu činí 2,17 dětí)

Samoživitelky

V této životní situaci se nachází 8 pečovatelek, tj. 14 % souboru. Pro tyto ženy je zpravidla zvlášť důležité najít pracovní uplatnění, v kterém by mohly skloubit ekonomickou aktivitu s péčí o vlastní rodinu.

Vzdělání

Ze zastoupení jednotlivých typů vzdělání je zřejmé, že uplatnění v pečovatelské službě nalézají v největší míře ženy se středním vzděláním, ale výrazně je zastoupeno i vyučení v odbornostech různého druhu:

	Rel.četnost:
Základní	5,2
Vyučení	34,5
Střední	50,0
VŠ	10,3

Předchozí nezaměstnanost – evidence na ÚP

Nezanedbatelná část respondentek potvrzuje, že získat zaměstnání (zvláště má-li odpovídat dosaženému vzdělání či odbornosti), není snadné. Na ÚP bylo v letech předcházejících zaměstnání v pečovatelské službě FCH Starý Knín – v různé délce od 1 měsíce do 2 let – evidováno 18 pečovatelek, tedy téměř jedna třetina.

Zaměstnání v pečovatelské službě je nesporně náročné – nejen z odborného hlediska, ale zvláště z hlediska morálních kvalit a schopnosti pomáhat nesoběstačným osobám – často i v situacích velmi náročných. Výše uvedené charakteristiky nicméně dokládají, že se „rekrutované“ pečovatelky nijak nevyvíkají z běžných občanských charakteristik, a že nejde o osoby zcela výjimečné, vyskytující se v životě jen vzácně.

II. Postojové charakteristiky

Postojové otázky dotazníku zahrnuly:

- čeho si pečovatelky na svém zaměstnání zvláště váží
- jaké jeho stránky jsou pro ně naopak obtížné
- jak jsou spokojeny s finančním ohodnocením
- jak jsou se zaměstnáním v pečovatelské službě celkově spokojeny
- zda – nebo do jaké míry – považují toto zaměstnání za trvalé
- zda mají zájem o odborné vzdělávání, zvyšování kvalifikace

K těmto údajům zde přiřadíme i údaje o jejich dosavadní účasti na různých typech vzdělávání v rámci zaměstnání v pečovatelské službě.

Čeho si pečovatelky na práci v pečovatelské službě váží, co oceňují:

Odpovědi na tuto otázku byly formulovány vlastními slovy – pro přehlednost jsme je zkatégorizovali:

- v první řadě je to uspokojení (vnitřní naplnění, vědomí, že je člověk prospěšný) z toho, že pomáhají starým, potřebným, slabým
- dále je to charakter práce s lidmi, komunikace. Ale i to, že smysl práce je zcela a bezprostředně zřejmý i obohacení o zkušenosti klientů apod.
- z pragmatičtějších aspektů je nejčastěji zmiňována pružná pracovní doba, možnost práci si zorganizovat a skloubit s rodinnými povinnostmi

Dále je různými formulacemi explicitně oceňována pestrost pracovní náplně, vděčnost klientů, možnost seberealizace, ekonomické uplatnění – přínos pro rodinu, možnost kvalifikačního růstu...

Jaké aspekty práce jsou naopak považovány za nevýhodné:

Je třeba říci, že odezva na tuto otázku byla mnohem slabší – některé odpovědi se nicméně objevovaly víckrát:

- nejčastěji byl uváděn smutek až frustrace z nemohoucnosti či úmrtí klienta a především s těmito pocity spojená psychická zátěž (v extrémním případě vedoucí až k syndromu vyhoření)

Jiné nepříznivé aspekty zaměstnání v pečovatelské službě byly uváděny spíše už jen okrajově:

- nadměrná administrativa
- někdy se vyskytující obtíže v jednání s klientem nebo jeho rodinou
- nedostateční finanční (společenské) ohodnocení

Spokojenost s finančním ohodnocením:

/zda výše finančního ohodnocení odpovídá představě pečovatelky s ohledem na dosažené vzdělání/

Výsledek byl v tomto případě až překvapivě příznivý – téměř ¼ respondentek odpověděly ANO, opačné stanovisko projevila menšina (26 %).

Vzhledem k reálné, faktické výši odměňování v pečovatelské službě je převažující spokojenost zčásti podmíněna již zmiňovanou častou obtížností získání vhodného zaměstnání na venkově, ale zřejmě ještě větší roli hrají morální vlastnosti, výše zmiňované uspokojení pečovatelky z pomoci potřebným osobám. Morální motivace k péči o seniory – nesoběstačné osoby, uspokojení z práce, která zjevný smysl, tak zřejmě pomáhá odsouvat čistě ekonomické hledisko z popředí významu...

Spokojenost se současným zaměstnáním

Jestliže s finančním ohodnocením (vzhledem v výši vzdělání apod.) převážila dosti výrazně spokojenost, pak nepřekvapí ani podobně příznivý výsledek u celkové spokojenosti se zaměstnáním:

	Rel. četnost
zcela spokojena	29,8
celkem spokojena	63,2
spokojena s výhradou	5,3
spíše nespokojena	1,8
zcela nespokojena	-

Spokojenost bez výhrad sice dává najevo pouze necelá třetina souboru, ale to, že – tak či onak – spokojených je více než 90 %, představuje dobrý předpoklad pracovní stabilizace, což se potvrzuje ve výsledku otázky následující.

Máte nadále zájem pracovat v sociálních službách ?

	Rel. četnost
Určitě ano	50,8
Ano	43,9
Ne	1,8
Až jak se vyvine situace v rodině	3,5

I když menší polovina souboru určitou (nevelkou) rezervovanost zachovává, tak skutečnost, že pouze jedna pečovatelka udává rozhodnutí působení v pečovatelské službě ukončit (a to ještě podmíněně vývojem rodinné situace), naznačuje i celkově dobrou pracovní atmosféru ve stávajícím zaměstnání.

Zájem o odborné vzdělávání, profesní růst

Kladný výsledek je naprosto jednoznačný (96,3 %) - vyskytly se pouze 2 výjimky (a to ještě podmíněno momentální nejasností v rodinné situaci). O zájmu o vzdělávání, zvyšování kvalifikace ostatně svědčí i dosti vysoký podíl respondentek uvádějících, že některý typ vzdělávání či školení při současném zaměstnání již absolvovaly (55,8 %).

Dosavadní vzdělávání mělo z obsahového hlediska nejčastěji následující podobu:

- zdravotní péče, první pomoc
- komunikace s klientem
- péče specificky postižené (demence, iktus)
- pečovatelský kurz
- manažerský kurz
- kurz „asistent handicapovaných lidí“
- pomaturitní studium

Hodnocení úrovně dosavadního vzdělávání (kurzů apod.):

Hodnocení je převážně příznivé:

	Rel. četnost
Výborné	36,6
Velmi dobré	36,6
Dostačující	26,6
Nedostačující	-

Zároveň však poměrně nemalý podíl respondentek označujících absolvovaný kurz či školení jen jako „dostačující“, naznačuje, že v tomto směru je ještě co zlepšovat...

Shrnutí podstatných poznatků z průzkum

III. Shrnutí podstatných poznatků z průzkumu

- 1/ o úspěšnosti organizování terénní pečovatelské služby FCH Starý Knín svědčí již její rychlý kvantitativní růst (limitujícím faktorem je spíše nedostatek finančních prostředků než saturovanost potřeb takové služby či potenciální nedostatek pečovatelek**
- 2/ dosavadní tým pečovatelek zahrnuje ponejvíce osoby nad 40 let (51,7%), více než 1/3 je ve věku 31 – 40 let, zbývající část (13,8%) jsou osoby do 30 let věku**
- 3/ typickým vzděláním stávajícího kádru pečovatelek je různá varianta střední školy (přesně 50 %), z více než jedné třetiny jde o vyučené v různých odbornostech, zhruba desetinu tvoří osoby se vzděláním vysokoškolským. Pouze základní vzdělání má 5 % pečovatelek**
- 4/ pečovatelky jsou převážně vdané (82,8 %), ale menšinově jsou zastoupeny i rozvedené (12,1%) či svobodné (5,2%).
Ani počtem dětí se struktura pečovatelek podstatně neliší od celospolečenských poměrů – více než polovina má dvě děti, celkový průměr počtu dětí na pečovatelku činí 2,17**
- 5/ o nemalém významu vytvořených příležitostí pracovat v terénní sociální službě – ze sociálního hlediska, přihlížejícího k situaci dílčích skupin populace – svědčí i nemalé zastoupení pečovatelek rozvedených (12,0%), resp. samoživitelek (14,0%). Totéž – ještě výrazněji – platí v případě podílu těch, které mají osobní zkušenost s nezaměstnaností (evidovanou na ÚP). Tou prošla jedna třetina současných pečovatelek FCH Starý Knín**
- 6/ výše zmíněné okolnosti nepochybně přispívají k výrazné převaze spokojenosti se Současným zaměstnáním (zcela nebo celkem spokojeno 93% respondentek)**
- 7/ spokojenost tedy dominuje – i když jistě nejde o zaměstnání lukrativní – pozitivní postoj je určitě podstatným způsobem podmíněn hodnotami, které pečovatelky vyznávají – tím, čeho si na zaměstnání zvláště cení, je:**
 - pomáhání potřebným, slabým. Pocit prospěšnosti
 - pracovní satisfakce je většinou posilována orientací na kontakty a komunikaci s lidmi (tento aspekt je příznivě ovlivňován i skutečností, že jde většinou o pečovatelky místní, které znají prostředí obce, mezilidské vztahy
 - z pragmatického hlediska ke spokojenosti často přispívá existující flexibilita pracovní doby, malá vzdálenost mezi domovem pečovatelky a bydlištěm klienta

- 8/ nevýhody práce v terénní sociální službě uvádějí pečovatelky v mnohem menším menším rozsahu, než její pozitivní stránky. Pokud jsou vůbec zmiňovány, pak jde ponejvíce o aspekty podmiňované citovou stránkou (smutek, frustrace z z nemohoucnosti klienta či jeho úmrtí) – s tím je spojena i některými pečovatelkami psychická zátěž. Na nedostatečnost finančního ohodnocení je též některými respondentkami poukazováno, ale v poměrně malé míře (spokojenost s finančním ohodnocením projevily téměř ¾ souboru)
- 9/ vzhledem k dosud uvedenému charakteru poznatků nepřekvapuje, že z celého dotazovaného souboru pečovatelek jen jedna deklarovala zřetelný záměr působení v sociální službě ukončit
- 10/ provozovaná sociální služba FCH Starý Knín neplní pouze dva nejčastěji zmiňované cíle – tj. poskytování péče seniorům - nesoběstačným osobám a vytváření pracovních příležitostí, ale má i svůj doprovodný efekt: zvyšování vzdělání, kvalifikační růst (zájem o odborné vzdělávání projevilo více než devět desetin dotázaných, nadpoloviční většina již různý typ kurzu či školení při zaměstnání již absolvovala

Zpracoval:
PhDr Zdeněk Janata

V dne.....

.....

Razítko a podpis žadatele

Manuál zavádění terénních sociálních služeb ve venkovských oblastech

Projekt Iniciativy Společenství EQUAL 0017

Manuál zavádění sociálních služeb na venkově

Farní charita Starý Knín

Obsah

1. Zákonný rámec poskytování sociálních služeb.....	4
1.1. Definice sociálních služeb.....	4
1.2. Cíle sociálních služeb (mimo jiné).....	4
1.3. Úloha státu v sociálních službách	4
1.4. Úloha krajů a obcí v sociálních službách.....	5
2. Poskytování sociálních služeb na venkově	5
2.1. Pro koho je určen tento manuál.....	5
2.2. Jaké druhy sociálních služeb chybí na venkově.....	6
2.3. Které typy sociálních služeb je vhodné organizovat a poskytovat formou neziskových organizací	6
3. Kde je potřebné zavádět sociální služby.....	7
3.1. V regionech s vysokou nezaměstnaností.....	7
3.2. V obcích s vysokým procentem starých a bezmocných občanů a s dostatečným počtem nezaměstnaných žen	7
3.3. V obcích, kde je ochota místní samosprávy řešit sociální problémy	7
3.4. V obcích, kde lze nalézt občanskou podporu.....	7
4. Kdo jsou poskytovatelé sociálních služeb.....	8
4.1. Oprávnění k poskytování sociálních služeb - registrace	8
4.1.1. Podmínky registrace.....	8
4.1.2. Žádost o registraci	9
4.2. Neziskové organizace - co jsou.....	10
4.3. Typy neziskových organizací.....	11
4.3.1. Církevní právnické osoby – charity	11
4.3.2. Občanská sdružení	12
4.3.3. Obecně prospěšné společnosti.....	12
4.3.4. Nadace.....	12
4.3.5. Fyzická osoba.....	13
5. Kdo jsou nejvhodnější pracovníci v sociálních službách	13
5.1. Ženy – poskytovatelky sociálních služeb – optimální profil osobnosti	14
5.2. Zájem pomáhat druhým	14
5.3. Zkušenosti z rodinného života	14
5.4. Středoškolské vzdělání.....	14

5.5.	Organizační schopnosti	15
5.6.	Komunikační schopnosti	15
5.7.	Vztah k obci či k regionu	15
5.8.	Zájem zlepšit poměry a životní podmínky v místě, kde jsou sociální služby zaváděny	15
6.	Jak zavádět sociální služby na venkově.....	16
6.1.	Přípravná fáze.....	16
6.1.1.	Sondáž v terénu	16
6.1.2.	Jaké informace je třeba získat	16
6.1.3.	Vyhodnocení informací.....	16
6.2.	Zavádění sociálních služeb	17
6.2.1.	Výběr pracovníků	17
6.2.2.	Instruktaž poskytovatelkám	17
6.2.3.	Získávání klientů.....	18
6.3.	Stabilizované služby.....	19
6.3.1.	Zajištění trvalého financování.....	19
6.3.2.	Vzdělávání.....	20
7.	Závěr	20

1. Zákonný rámec poskytování sociálních služeb

1.1. Definice sociálních služeb

Sociální službou se rozumí činnost nebo soubor činností podle zákona 108/2006 Sb.,

o sociálních službách, zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení. Jsou to především takové služby, jejichž prostřednictvím je zajišťována pomoc při péči o vlastní osobu, zajištění stravování, ubytování, pomoc při zajištění chodu domácnosti, ošetřování, pomoc s výchovou, poskytnutí informací, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, psycho a socioterapie, pomoc při prosazování práv a zájmů.

1.2. Cíle sociálních služeb (mimo jiné)

- podporovat rozvoj nebo alespoň zachovat stávající soběstačnosti uživatelů, jejich návrat do vlastního domácího prostředí, obnovit nebo zachovat původní životní styl
- rozvíjet schopnosti uživatelů služeb a umožnit jim, pokud toho jsou schopni, vést samostatný život
- snížit sociální a zdravotní rizika související se způsobem života uživatelů

Základními činnostmi při poskytování sociálních služeb jsou pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoci při zajištění stravy, poskytnutí ubytování nebo pomoci při zajištění bydlení, pomoc při zajištění chodu domácnosti, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, poradenství, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů. Obsah základních činností u jednotlivých druhů sociálních služeb stanoví prováděcí předpis.

1.3. Úloha státu v sociálních službách

Aby bylo možné systém v maximálně možné míře individualizovat a zároveň zajistit jednotný přístup ke klientům, stát garantuje, organizuje a financuje systém odborného posuzování nepříznivé sociální situace. Státní posudková služba je organizována v rámci tzv. „sociálních divizí“ úřadů práce, tj. ve struktuře bývalých okresů a kontaktních míst úřadů práce. Výsledkem posuzování nepříznivé sociální situace je rozhodnutí o přidělení příspěvku na péči, který je určen na úhradu služeb, které posuzovaná osoba potřebuje.

Stát určuje podmínky pro poskytování sociálních služeb, a to jak z pohledu jednotlivých poskytovatelů, tak i z pohledu stanovování střednědobých národních strategií. Toto řešení zajišťuje jednotné podmínky pro uspokojování potřeb lidí na celém území státu.

Stát (státní rozpočet) se zásadním způsobem finančně podílí na zajištění provozu a rozvoje sítě sociálních služeb, přičemž jsou vytvářeny podmínky pro postupné převedení prostředků ze státního rozpočtu do rozpočtů krajů a obcí.

Stát kontroluje kvalitu poskytovaných sociálních služeb prostřednictvím inspekce kvality, kterou zřídí.

1.4. Úloha krajů a obcí v sociálních službách

Při zajišťování dostupnosti sociálních služeb hrají obce a kraje rozhodující úlohu. Zákon o sociálních službách zavádí povinnost obcí a krajů podporovat potřebnou síť sociálních služeb na svém území. Charakter a rozsah této sítě bude regulován v procesu plánování sociálních služeb v jednotlivých obcích a krajích, do kterého musí být zapojeni také zástupci poskytovatelů sociálních služeb a osob, které tyto služby využívají. Finanční zajištění poskytovaných sociálních služeb bude stát podporovat formou dotací. MPSV předpokládá, že na zajištění systému sociálních služeb včetně příspěvku na péči bude potřeba 13 až 14 miliard Kč ročně. Celkové náklady na realizaci systému pak dosahují až 22 miliard Kč ročně (úhrady uživatelů služeb cca 4 mld. Kč a výdaje obcí a krajů z vlastních prostředků cca 4 mld. Kč).

Mgr. Jana Šafránková

2.Poskytování sociálních služeb na venkově

2.1. Pro koho je určen tento manuál

- pro lidi, kteří chtějí pomáhat druhým lidem
- pro lidi, kteří jsou znepokojeni situací starých a nemocných lidí na vesnicích
- pro lidi, kteří chtějí také pomoci nezaměstnaným ženám (například maminkám od rodin) ve venkovských regionech s vysokým stupněm nezaměstnanosti
- pro aktivisty fungujících neziskových organizací, kteří chtějí rozšířit jejich zaměření o sociální služby na venkově

2.2. Jaké druhy sociálních služeb chybí na venkově

Podle „Národního akčního plánu sociálního začleňování na léta 2004-2006“ je v ČR vybavenost sociálními službami velmi rozdílná, obecně je lepší ve větších městských aglomeracích. Obtížnější přístup k sociálním službám mají lidé žijící v méně zalidněných oblastech, zejména pokud jde o služby pro seniory, bezdomovce, rodiny, osoby se zdravotním postižením, drogově závislé, děti a mladistvé ohrožené rizikovým vývojem, oběti domácího násilí a oběti obchodování s lidmi.

Cílem sociálních služeb je zajistit osobám v nepříznivé sociální situaci rovný přístup k běžným právům, zboží a službám.

Opatření pro dostupnost sociálních služeb i ve venkovských oblastech by měla být zaměřena na tyto cíle:

- dokončit proces transformace a decentralizace sociálních služeb včetně způsobu jejich financování a legislativního zakotvení
- podporovat zvyšování kvality sociálních služeb i na regionální úrovni včetně zavádění standardů kvality
- podporovat takové služby, které umožňují setrvání uživatele v jeho přirozeném prostředí
- zajistit dostatečnou nabídku služeb ve vztahu k poptávce po nich

2.3. Které typy sociálních služeb je vhodné organizovat a poskytovat formou neziskových organizací

Neziskové organizace mohou poskytovat všechny typy sociálních služeb, které definuje MPSV ve svých grantových schématech a standardech kvality sociálních služeb, tj. : osobní asistence, pečovatelská služba, tísňová péče, průvodcovské a předčitatelské služby, centra denních služeb, denní a týdenní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, chráněné bydlení, azylové domy, domy na půl cesty, kontaktní centra, krizová pomoc, nízkoprahová denní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, služby následné péče, sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče.

3.Kde je potřebné zavádět sociální služby

3.1. V regionech s vysokou nezaměstnaností

Vysokou nezaměstnaností se vyznačují, jak známo, především kraje či oblasti v severních Čechách a na severní Moravě. Nadprůměrně vysoká míra nezaměstnanosti se ovšem může vyskytovat lokálně i v některých částech regionů, které celkově vysokou zaměstnaností postiženy nejsou. V konkrétní situaci je při úvahách o zavedení pečovatelské služby vhodné získávat podrobnější informace na příslušném úřadu práce; všechny základní informace o nezaměstnanosti jsou též k dispozici na internetové adrese: portal.mpsv.cz

3.2. V obcích s vysokým procentem starých a bezmocných občanů a s dostatečným počtem nezaměstnaných žen

Na rozdíl od evidence nezaměstnaných nelze předpokládat existenci statistických výkazů o osobách nesoběstačných - potenciálních klientech pečovatelské služby. V tomto případě je třeba snažit se získat potřebné informace na obecním úřadě (v případě pověřených obcí na sociálním odboru úřadu). Kromě předpokládaných znalostí o případech, které by pečovatelská služba mohla úspěšně řešit, je důležité, že obecní úřady bývají - více či méně - na řešení problematiky zainteresované, takže lze současně projednávat určité součinnosti, případné organizační a finanční podpory při zavádění a provozování sociální služby. Pokud by se jednalo o údaje chráněné zákonem o ochraně osobních údajů apod., přicházejí do jisté míry jako informační zdroj v úvahu i místní zdravotní střediska.

3.3. V obcích, kde je ochota místní samosprávy řešit sociální problémy

- finanční podporou při zahájení činnosti
- podporou a pomocí při zajištění dlouhodobého financování
- bezúplatným pronájmem prostor pro činnost
- vybavením nábytkem, počítači, kopírkami...
- zapůjčením automobilu

3.4. V obcích, kde lze nalézt občanskou podporu

- podporu od veřejnosti
- podporu ze strany místních organizací, spolků a zájmových sdružení

- podporu ze strany místní církve nebo náboženské organizace

Mgr. Daniel Kroupa

4.Kdo jsou poskyvatelé sociálních služeb

Zákon o sociálních službách stanoví, že je lze poskytovat jen na základě oprávnění k poskytování sociálních služeb. Toto oprávnění vzniká rozhodnutím o registraci.

4.1. Oprávnění k poskytování sociálních služeb - registrace

O registraci rozhoduje krajský úřad příslušný podle místa trvalého nebo hlášeného pobytu fyzické osoby nebo sídla právnické osoby.

4.1.1. Podmínky registrace

- podání písemné žádosti o registraci s danými náležitostmi podle zákona,
- bezúhonnost a odborná způsobilost všech fyzických osob, které budou přímo poskytovat sociální služby,
 - zajištění hygienických podmínek, jsou-li sociální služby poskytovány v zařízení sociálních služeb,
 - vlastnické nebo jiné právo k objektu nebo prostorám, v nichž budou poskytovány sociální služby,
 - zajištění materiálních a technických podmínek odpovídajících druhu poskytovaných sociálních služeb,
 - skutečnost, že na majetek fyzické nebo právnické osoby, která je žadatelem o registraci, nebyl prohlášen konkurs nebo proti ní nebylo zahájeno konkursní nebo vyrovnací řízení anebo nebyl návrh na prohlášení konkursu zamítnut pro nedostatek majetku.

Bezúhonnost znamená, že žadatel nebyl v minulosti pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin, ani trestný čin spáchaný z nedbalosti v souvislosti s vykonáváním činností při poskytování sociálních služeb nebo činností s nimi srovnatelných; dokládá se výpisem z trestního rejstříku.

4.1.2. Žádost o registraci

Žádost o registraci obsahuje tyto údaje a připojené doklady:

- je-li žadatelem právnická osoba, obchodní firmu nebo název, sídlo nebo umístění její organizační složky, identifikační číslo a statutární orgán,
- je-li žadatelem fyzická osoba, jméno, příjmení, místo trvalého nebo hlášeného pobytu a datum a místo narození,
- údaje o poskytovaných sociálních službách, kterými jsou
 1. název a místo zařízení nebo místo poskytování sociálních služeb,
 2. druhy poskytovaných sociálních služeb,
 3. okruh osob, pro které je sociální služba určena,
 4. popis realizace poskytování sociálních služeb,
 5. popis personálního zajištění poskytovaných sociálních služeb,
 6. časový rozsah poskytování sociálních služeb,
 7. kapacita poskytovaných sociálních služeb,
 8. finanční rozvaha k zajištění provozu,
 9. způsob zajištění zdravotní péče, jde-li o poskytování sociálních služeb podle § 34 odst. 1 písm. c) až f) zákona o sociálních službách,
- doklad o bezúhonnosti fyzických osob, které budou přímo poskytovat sociální služby,
- doklady nebo jejich úředně ověřené kopie prokazující odbornou způsobilost fyzických osob, které budou přímo poskytovat sociální služby,
- rozhodnutí o schválení provozního řádu zařízení sociálních služeb vydané orgánem ochrany veřejného zdraví,

- doklad o vlastnickém nebo jiném právu k objektu nebo prostorám, v nichž budou poskytovány sociální služby, z něhož vyplývá oprávnění žadatele tyto objekty nebo prostory užívat,
- je-li žadatelem právnická osoba, úředně ověřené kopie zakladatelských dokumentů a dokladů o registraci podle zvláštních právních předpisů, popřípadě výpis z obchodního rejstříku nebo jiné evidence podle zvláštních právních předpisů,
- doklad, že žadatel nemá daňové nedoplatky a nemá nedoplatek na pojistném a na penále na veřejné zdravotní pojištění a na pojistném a na penále na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti,
- čestné prohlášení o tom, že na majetek fyzické nebo právnické osoby, která je žadatelem o registraci, nebyl prohlášen konkurs.

Poskytovateli sociálních služeb tak mohou být při splnění podmínek stanovených zákonem územní samosprávné celky a jimi zřizované právnické osoby, další právnické osoby, fyzické osoby a ministerstvo a jím zřízené organizační složky státu.

Nejčastějšími poskytovateli jsou příspěvkové organizace samosprávných celků a další právnické osoby, tzv. neziskové organizace.

4.2. Neziskové organizace - co jsou

V České republice se můžeme setkat s označením „neziskový sektor“, jindy se totéž nazývá občanský sektor nebo třetí sektor. Všechna tato označení chtějí naznačit, že jde o sektor působící „mezi státem a trhem“. Termín neziskové organizace klade důraz na to, že – na rozdíl od komerčních (čili ziskových) organizací – jejich cílem není vytvářet zisk a rozdělovat jej mezi vlastníky. V této souvislosti se můžeme také setkat s termíny „dobrovolnický sektor“, „nezávislý sektor“, „nevládní anebo nestátní sektor“ (jedná o organizace, které nejsou závislé na vládě a státu). Termín „občanský sektor“ zdůrazňuje spojitost neziskových organizací s občanskou společností a má výhodu v tom, že je formulován pozitivně a ne jen jako opozitum něčeho, čím není (to je případ termínů neziskový, nevládní, resp. nestátní sektor). Neziskový sektor se skládá z organizací, které charakterizuje pět společných rysů. Podle nich jde o organizace, tzn. skupiny lidí, které jsou:

- institucionalizované, tzn. nalézáme u nich alespoň zárodky formální organizovanosti
- soukromé, tzn. institucionálně oddělené od státní správy

- neziskové, tzn. nevracejí případný zisk ze své činnosti svým vlastníkům, členům či správcům
- samosprávné, autonomní, tj. jsou schopné řídit svou vlastní činnost
- dobrovolné, tj. užívající v jisté rozumné míře dobrovolnou účast na svých činnostech, a to buď při výkonu vlastních činností organizace nebo při řízení záležitostí organizace

Organizace, které jsou běžně zahrnovány do neziskového sektoru, se vyznačují všemi uvedenými atributy najednou, proto není možné opírat jejich definici jenom o některý z nich.

4.3. Typy neziskových organizací

4.3.1. Církevní právnické osoby – charity

Charita je právnickou osobou dle Kodexu kanonického práva (*kánon 312, 313*). Je součástí (útvarem) římskokatolické církve registrované v České republice podle *zák. č. 3/2002 Sb.*, od níž odvozuje svou právní subjektivitu, a evidované podle *zák. č. 3/2002 Sb.*

Návrh na evidenci orgánu registrované církve a náboženské společnosti nebo řeholní a jiné církevní instituce jako církevní právnické osoby podává orgán registrované církve a náboženské společnosti k tomu určený v základním dokumentu předkládaném podle § 10 *odst. 3*.

Návrh na evidenci právnické osoby podle odstavce 1 musí obsahovat:

- doklad o jejím založení k tomu příslušným orgánem registrované církve a náboženské společnosti podle jejího základního dokumentu
- vymezení předmětu její činnosti a její stanovy, pokud existují
- její název, který se musí lišit od názvu právnické osoby, která již vyvíjí činnost na území České republiky nebo která již o evidenci požádala
- její sídlo na území České republiky
- označení jejího statutárního orgánu na území České republiky
- osobní údaje členů jejího statutárního orgánu

Analogická ustanovení platí pro Diakonie a jiné církevní právnické osoby. Více viz zákon *č. 3/2002 Sb.* a rozšířená příloha tohoto manuálu.

4.3.2. Občanská sdružení

Právní úpravu občanského sdružení naleznete v *zák. č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů*. Zpravidla se jedná o sdružení fyzických nebo právnických osob za účelem dosahování a ochrany společného zájmu. Podmínkou je, že se jedná o nenáboženské, nepolitické a nepodnikatelské sdružení, které svojí činností nepopírá nebo neomezuje osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení.

Sdružení mohou založit nejméně tři občané ČR, z nichž alespoň jeden je starší 18 let. Tito občané vytvoří tzv. přípravný výbor, který vypracuje stanovy sdružení a podá návrh na registraci.

Více viz zákon č. 83/1990 Sb. a rozšířená příloha tohoto manuálu.

4.3.3. Obecně prospěšné společnosti

Právní úpravu obecně prospěšné společnosti naleznete v *zák. č. 248/1995 Sb. o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů*. Jedná se o právnickou osobu založenou k poskytování obecně prospěšných služeb. Služby jsou poskytovány cílové skupině uživatelů za předem stanovených a pro všechny uživatele stejných podmínek. Zisk nesmí být použit ve prospěch zakladatelů, členů jejích orgánů nebo zaměstnanců a musí být použit na poskytování obecně prospěšných služeb, pro které byla o.p.s. založena. V názvu musí být použita zkratka o.p.s.

Obecně prospěšnou společnost může založit právnická nebo právně způsobilá fyzická osoba. Více zakladatelů uzavře smlouvu. Je-li zakladatel jediný, nahrazuje smlouvu zakládací listina sepsaná formou notářského zápisu. Návrh na zápis do rejstříku musí být podán nejpozději do 90 dnů od založení (sepsání smlouvy nebo zakládací listiny).

Více viz zákon č. 248/1995 Sb. a rozšířená příloha tohoto manuálu.

4.3.4. Nadace

Právní úpravu nadace naleznete v *zák. č. 227/1997 Sb. o nadacích a nadačních fondech*. Jedná se o účelové sdružení majetku zřízené za účelem dosahování obecně prospěšného cíle.

Obecně prospěšným cílem se rozumí zejména rozvoj duchovních hodnot, ochrana lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot, ochrana přírodního prostředí, kulturních památek a tradic a rozvoj vědy, vzdělání, tělovýchovy a sportu. Podstatou nadace je nadační jmění, jehož výnosy slouží dosahování účelu, pro který byla nadace založena. Účelu se dosahuje především formou poskytování nadačních příspěvků třetím osobám.

Nadační jmění je zapsáno v nadačním rejstříku a smí být tvořeno pouze peněžitými prostředky, cennými papíry, nemovitými a movitými věcmi nebo majetkovými hodnotami, které mají předpoklad trvalého výnosu a neváznou na nich zástavná práva. Nadační jmění nesmí být po celou dobu existence nadace zcizeno a jeho celková hodnota nesmí být nižší než 500 000,- Kč. Nadaci může zřídit právnická nebo právně způsobilá fyzická osoba. Více zřizovatelů uzavře smlouvu. Je-li zřizovatel jediný, zřizuje se nadace formou notářského zápisu nebo závětí.

Více viz zákon č. 227/1997 Sb. a rozšířená příloha tohoto manuálu.

4.3.5. Fyzická osoba

Sociální služby může za podmínek stanovených zákonem poskytovat také fyzická osoba. Tato činnost není živností, je provozována na základě oprávnění k poskytování sociálních služeb (tzv. registrace).

Mgr. Lukáš Tomko

5.Kdo jsou nejvhodnější pracovníci v sociálních službách

Sociální služby mohou poskytovat všichni, kdo mají silnou motivaci pomáhat druhým lidem, splňují potřebnou kvalifikaci a mají vlastnosti nezbytné pro tuto činnost.

V malých obcích venkovských regionů s vysokou nezaměstnaností jsou to zejména ženy, protože právě ony jsou většinou vázány rodinnými povinnostmi, které jim znemožňují dojíždění za prací. To je staví do nevýhodnějšího postavení na trhu práce než muže.

Plnění rodinných povinností a rutinní zvládnání prací v domácnosti je naopak činí lépe disponovanými pro tento typ práce než muže.

5.1. Ženy – poskytovatelky sociálních služeb – optimální profil osobnosti

Věk není dogmatem. Výtečnými pracovníci v oblasti sociálních služeb jsou ženy mladší i starší – záleží na individuálních schopnostech. Dlouhodobé zkušenosti však ukazují, že osobnosti s potřebnými vlastnostmi, schopnostmi a kvalifikacemi se nacházejí nejčastěji ve věkové skupině 30 – 45 let.

Mladší ženy stále ještě hledají pracovní uplatnění co nejpřiměřenější vlastním zájmům, schopnostem a potřebám a mají sklon měnit častěji zaměstnání. Starší ženy se obvykle obtížněji přizpůsobují novým podmínkám, brání se novým vědomostem a dalšímu vzdělávání, mají však více neocenitelných životních zkušeností.

Rozvoj profesní kvalifikace a další vzdělávání poskytovatelek je nezbytnou součástí dlouhodobě udržitelného provozu sociálních služeb.

5.2. Zájem pomáhat druhým

Práce v sociálních službách nemůže být jen zaměstnáním, tedy činností zaměřenou pouze na vydělávání peněz, ale musí se stát do určité míry povoláním či dokonce životním posláním.

Lidé, kterým jsou služby poskytovány, velmi dobře rozpoznají, kdo si pouze přišel vydělat peníze a kdo má o jejich problémy skutečný zájem. Protože důvěra adresátů služeb je nezbytnou podmínkou jejich uskutečňování, je nezbytná i motivace poskytovatelek starat se nezištně o druhé lidi a pomáhat jim. To, že jejich práce bude i patřičně odměňována, nesmí tento původní zájem převážet. Zájem pomáhat druhým lidem je důležitý i z hlediska překonávání těžkostí a překážek, s nimiž se poskytovatelky budou ve své činnosti setkávat.

5.3. Zkušenosti z rodinného života

Schopnost rozlišit fungující rodinu od rodiny nefungující je důležitá pro posouzení situace klientů a předpokládá vlastní zkušenosti a zkušenosti z blízkého okolí. Opuštěnými a sociálně potřebnými lidmi jsou totiž i ti, kteří sice mají děti a příbuzné, ale ti se o ně nestarají. Pečovatelka tyto ztracené či poškozené vztahy nahradit v plném rozsahu nemůže, ale často stačí alespoň projevit zájem, aby tito lidé měli pocit, že nejsou na světě osamocení a zbyteční.

5.4. Středoškolské vzdělání

Pracovnice v sociálních službách musí mít kvalifikaci předepsanou zákonem a tuto kvalifikaci neustále doplňovat a rozvíjet. V tom je nesnadné začínat od nuly. Platí to zejména o těch pracovnicích, které se stanou organizátorkami a iniciátorkami nových středisek služeb.

5.5. Organizační schopnosti

Schopnost získávat lidi, orientovat je k systematické práci a spolupráci a začlenit je do širších pracovních struktur, je potřebná jak ve fázi zavádění sociálních služeb, tak ve fázi jejich rozšiřování do dalších obcí.

Organizační schopnost zahrnuje i schopnost vést lidi, dávat jim dobrý příklad a perspektivu.

5.6. Komunikační schopnosti

Plaché a ostýchavé osoby mohou pracovat v již zavedených poměrech, ale nedokážou oslovovat nové lidi, odhadnout jejich situaci a komunikovat s nimi způsobem přiměřeným situaci. Mnozí lidé, kteří sociální služby naléhavě potřebují, si toho nejsou vědomi, nechtějí si to připustit nebo nedokážou překonat bariery vůči druhým lidem. Tyto komunikační bariery musí umět překonat pečovatelky, protože bez toho by se tato činnost nemohla ani rozběhnout.

Pracovnice musí umět komunikovat rovněž s lidmi, kteří mají rozhodující či významné slovo v obci, jako je například starosta, zastupitelé, lékař, farář, státní úředníci apod.

5.7. Vztah k obci či k regionu

Znalost prostředí, podmínek života, zvyklostí lidí a jejich vzájemných vztahů je nezbytná pro překonání předsudků a překážek při zavádění a provozu sociálních služeb.

Organizátorka služeb nemusí být nutně z místa, kde chce služby provozovat, ale pokud je místní, je práce mnohem snadnější.

5.8. Zájem zlepšit poměry a životní podmínky v místě, kde jsou sociální služby zaváděny

Zavádění sociálních služeb v malých obcích je třeba chápat nikoli jako izolovanou činnost, ale jako součást celkové snahy o zlepšení podmínek života na venkově. Proto je třeba, aby si osobnosti angažované v těchto aktivitách osvojily tento zájem a spontánně pomáhaly nacházet i další možnosti, jak život na venkově obohatit.

Stanislava Krejčíková

6.Jak zavádět sociální služby na venkově

6.1. Přípravná fáze

6.1.1. Sondáž v terénu

Zdrojem potřebných informací může být:

- starosta obce
- místní lékař
- místní duchovní
- kterýkoli významný zástupce místní komunity (učitelé)
- ten, kdo prostředí obce zná alespoň z příležitostných návštěv (chalupáři, rekreanti)

6.1.2. Jaké informace je třeba získat

Především je třeba zjistit, zda v obci existuje skutečná potřeba zavádění sociálních služeb. Obecně vzato je těchto služeb zapotřebí vždy, pokud nalezneme byť i jediný případ. Mají-li však být tyto služby uskutečnitelné formou sociální pomoci, je třeba vycházet z počtu potenciálních klientů na jednu pečovatelku. Při celém pracovním úvazku pečovatelky by bylo vhodné vyhledat alespoň 10 osob, které budou ochotné tuto službu přijmout. Z dosavadních zkušeností vyplývá, že v obcích s počtem cca 500 obyvatel bývá přibližně 20 potřebných osob, a z toho zhruba polovina je ochotna (po určité době) sociální službu přijmout.

Dále je třeba zjistit počet potenciálních pečovatelek z řad nezaměstnaných žen. Jedná se většinou o ženy v domácnosti, které se starají o děti a nemohou za prací dojíždět. Domácí povinnosti těmto ženám nedovolují často přijmout zaměstnání na celý úvazek, a je proto možné jim nabídnout i úvazek částečný.

Pro úspěšné zavedení těchto služeb je třeba získat informace o případné ochotě místní samosprávy takovou činnost podpořit.

6.1.3. Vyhodnocení informací

První sondáže v terénu přinesou řadu informací, z nichž mnohé jsou získány „z druhé ruky“ a je třeba je ověřit z jiných zdrojů. Teprve pak je možno přistoupit k vyhodnocení informací a k posouzení, zda skutečně existuje potřeba zavedení sociálních služeb, zda existuje dostatek potenciálních poskytovatelek a zda zavedení takových služeb získá podporu zastupitelstva a místní veřejnosti.

6.2. Zavádění sociálních služeb

6.2.1. Výběr pracovníc

- dobře se rozhlížet po vhodné osobě ve svém okolí
- všimnout si charakterových vlastností, celkového chování - nejen přístupu ke starým a zdravotně postiženým lidem, ale i k vlastní rodině a rodičům; všimnout si organizačních schopností
- zjistit, zda osoba vlastní řidičský průkaz a zda má možnost používat vlastní auto k pečovatelské činnosti
- nezanedbatelný je i postoj ostatních členů rodiny k obecnému společenství a k sociálním službám jako takovým
- na vytipovanou osobu se nezávazně a opatrně vyptat známých, pak teprve některých autorit v obci
- v příznivém případě vytipovanou osobu oslovit a dohodnout s ní osobní schůzku
- nechat potenciální pečovatele čas na promyšlení a na konzultaci s její rodinou
- pokud pracovníce souhlasí, společně stanovit pracovní postup, být jí neustále ku pomoci, aby jí neobvyklá situace u klienta neodradila zbytečně od dalších aktivit
- dohodnout se na dalším postupu vzdělávání
- nabídnout i podporu v jiných než pracovních aktivitách, spíše přátelského charakteru pro posílení dobrých pracovních vztahů a vzájemné důvěry

6.2.2. Instruktaž poskytovatelkám

- prvotní práce s klientem vyplývá hlavně z jeho potřeb
- nebát se používat „vlastní rozum“, používat laskavý přístup ke klientovi, podobně jako by se měla postarat o vlastní rodiče
- v začátku poskytování služby si zjistit nejbližšího vzdělavatele v oblasti poskytování sociálních služeb a nebát se požádat o proškolení (často si pracovníce na vzdělávání rády finančně přispějí, později se jistě podaří získat grant na příslušné vzdělávání)
- nezdráhat se a obrátit se na ty, o kterých víte, že již podobné aktivity provádějí, s prosbou o radu, proškolení a předání zkušeností

6.2.3. Získávání klientů

Vytipovaná osoba by měla mít na základě úvahy o svém prostředí promyšleno, co chce pro určité území dělat, kolik se tam vyskytuje potenciálních klientů pro sociální služby, jakou péči pravděpodobně potřebují, atd.

Pak je třeba si svoje představy ověřit, pokusit se některé klienty navštívit a zeptat se na jejich postoj k takové myšlence, opatrně prověřit i sociální zázemí potenciálního klienta (zda má rodinu, zda by s takovými službami souhlasili i jeho blízcí, jak si představují život klienta v případě, že by se zhoršil jeho zdravotní stav nebo změnil bytové podmínky, atd.).

Je dobré takových osob navštívit více, oni sami často dají typ na někoho dalšího, o kterém jste ani neuvažovali, zejména pokud se jim rozhovor bude líbit a budou mít dojem, že s nimi hovoříte o něčem, co jim pomůže překonat nejistotu jejich existence ve stáří; většinou se bojí samoty nebo nemohoucnosti v nemoci, obávají se, že takovou situaci sami nezvládnou a budou muset do DD, LDN nebo jiného sociálního ústavu. V první fázi se jen ptát, pak opatrně nabídnout. Když se jim nabídne pomoc alespoň do doby, než jejich zdravotní stav bude vyžadovat stálou péči zdravotníků a oni tak budou mít zabezpečenu pomoc v domácím prostředí, je to pro ně velká úleva. Nic nenutit, jen vysvětlovat. Když si to bude občan přát, navštívit jej vícekrát. U těch potenciálních klientů, kde vidíme, že je zapotřebí pomoc okamžitá, můžeme ji podle svých sil nabídnout hned. Tím vzniká možnost pomoci člověku v obci, sousedovi nebo jinak dotčené osobě a prakticky vzniká první opravdový kontakt, na kterém lze v dalších případech průzkumných návštěv ukazovat, že již máme člověka, který pomoc využívá a tak důvěra v nabízené možnosti stoupá. Tato fáze by měla prozatím probíhat dobrovolnickou formou, jednorázově a klient by měl být srozuměn s tím, že se ho spousta sousedů bude vyptávat i na to, kolik za tyto služby platí a jak je s nimi spokojen. Je dobré jej poučit, že má mluvit pravdu, nic nepřikrašlovat a že tato služba bude i u něho zpoplatněna ve chvíli, kdy bude klientů více, kdy tyto služby budou pravidelné a bude se jimi zabývat pečovatelka jako svým povoláním. Klienti sami mezi sebou často o kvalitě a množství péče diskutují a pokud je dobrá, doporučují ostatním. Než se skutečně rozšíří pomoc mezi více klientů, je vhodné navštívit také místního lékaře, vysvětlit mu, jak, proč a kdo tyto služby nabízí, možnosti a výhody oproti ústavní péči právě z hlediska prevence, zdůraznit lékařské hledisko. Poprosit o spolupráci ve smyslu vyhledávání dalších klientů a požádat, zda by sám lékař mohl dát svým pacientům k uvážení, zda chtějí terénních sociálních služeb využít.

Podobný postup by měl být zvolen i při oslovení místních samospráv. Lze dát o možnostech vědět např. při zasedání místních zastupitelstev, aby se o takové aktivitě vědělo i ve vedení obce a později, na základě referencí starých občanů, mohlo být požádáno

o případnou pomoc a spolupráci (např. v poskytnutí technického zázemí nebo finančního příspěvku na provoz sociálních služeb). V neposlední řadě by o úmyslu takto pomáhat starým lidem měl vědět i místní duchovní správce. Je vhodné požádat jej o čas na vysvětlení záměru a důvodů, které vedou k myšlence zavedení sociálních služeb právě v jeho farnosti. Sám jistě navštěvuje své farníky, kteří z různých důvodů nemohou přijít na bohoslužbu. Těmito důvody bývají často právě nemoci a špatná pohyblivost. To jsou lidé, kteří přijímají pečovatelské služby nejčastěji. Nenabízí se jim totiž běžná pečovatelská či asistenční pomoc, ale i aktivizace duchovní. Chceme do jejich domovů přinášet světlo, pohodu, možnost společné modlitby – lásku k bližním, ale pokud si to klient nepřeje, nemusí to tak být. Na rozvoj a provoz pečovatelských služeb s duchovním rozměrem je třeba mnoho zdraví, energie a trpělivosti. Každý nový klient vyčerpává naši energii jinak, někdo více, někdo méně, ale v každém případě nás obohacuje o nové poznatky a zkušenosti. S narůstajícím počtem klientů – zájemců o služby – je vhodné vyhledávat i další spolupracovnice a spolupracovníky, např. z řad přátel z farnosti. Je dobré vědět, kdo a kde a za jakých podmínek pracuje, zda by měl předpoklady k takové službě a pomalu jej připravovat (dotazovat se nezávazně) na to, jestli by nejprve dobrovolnicky a posléze jako zaměstnanec nechtěl být starým a zdravotně postiženým lidem prospěšný.

Není třeba se bát říci „ne“ tam, kde nejste přesvědčeni o potřebnosti požadované služby, nebo tam, kde jsou kladeny takové nároky, že je nelze splnit. Nabídnout místo toho jen významnou, ale dílčí pomoc. Vždy počítat s podílem rodiny na péči, nebrat všechno na sebe. Je to často nezvládnutelné, ale i kontraproduktivní, protože klient nebo jeho rodina mohou mít pocit, že je chcete rozdělit.

6.3. Stabilizované služby

6.3.1. Zajištění trvalého financování

- vytvoření týmu pracovníků zodpovědných za ekonomiku organizace a fundraising
- vytvoření koncepce rozvoje a financování organizace
- stanovení optimální ceny za poskytované služby
- vytváření projektů podávaných na úřady státní správy (ministerstva) a samosprávy (krajské, městské a obecní úřady) podle vyhlášených grantů a potřeb organizace
- sledování nabídek nadací, dobročinných fondů a fondů EU
- tvorba projektů podle potřeb organizace a jejích klientů
- hledání alternativních finančních zdrojů – zahraniční a tuzemští dárci a sponzoři

6.3.2. Vzdělávání

Vzdělávání by se mělo vzhledem k potřebám cílových skupin i v zájmu profesního zdokonalení pracovníků zaměřit na tyto vzdělávací okruhy:

- celková péče o klienta – seniora, zdravotně postiženého v domácím prostředí – charakteristika cílové skupiny, potřeby klientů, základní principy pečovatelské, osobní asistence, respite péče
- komunikace s klientem seniorem a zdravotně postiženým
- péče o klienta s demencí – např. Alzheimerova choroba
- etické principy sociální práce – viz příslušné dokumenty na webových stránkách MPSV, Společnosti sociálních pracovníků ČR apod.
- základy ošetrovatelství, první pomoci a pedikúry: kurz pro sanitáře, kurz pedikúry nebo jiný adekvátní kurz
- aktivizační techniky pro práci s klienty: ergoterapie, nácvik paměti, klubová činnost, arteterapie apod., zohlednění zkušenosti již fungujících středisek terénní sociální práce – např. Arcidiecézní charity Praha, Diakonie ČCE, Farní charity Starý Knín apod.
- péče o umírajícího klienta, komunikace s rodinou – prvky terénní hospicové péče
- standardy kvality sociálních služeb a jejich zavádění do praxe (viz webové stránky MPSV, krajských úřadů, zkušenosti jiných poskytovatelů sociálních služeb)
- specializované kurzy pro management sociálních služeb – zásady dobrého řízení NNO
- psychosociální výcvik, prevence syndromu vyhoření, supervizní techniky: např. videotrénink interakcí, individuální a skupinová supervize, řízení porad

Stanislava Krejčíková

7.Závěr

Farní charita Starý Knín v průběhu projektu financovaného z CIP EQUAL takřkajíc na své kůži otestovala zavedení terénních sociálních služeb ve venkovských oblastech. Zažila bouřlivý rozvoj jak co do počtu klientů a poskytovaných služeb, tak také v počtu svých zaměstnanců. To vše v průběhu tří let.

Příloha č.III

Pilotní ověřování tak s sebou přineslo kromě uspokojení z dobře odváděné práce ve prospěch potřebných také mnoho organizačních a provozních potíží, potíží s adaptací na nové právní předpisy, potíže v oblasti personální. Poznali jsme, že posudky odborníků a rady zkušenějších jsou neocenitelnou pomocí a v podstatě podmínkou úspěšného a bezproblémového zavedení nových sociálních služeb.

Proto všem zájemcům o zavedení terénních sociálních služeb chceme i my přispět pomocí a svými zkušenostmi. Doufáme, že užitečné informace naleznou v tomto manuálu.

Přejeme Vám mnoho úspěchů ve Vaší práci.

Kolektiv FCH Starý Knín